SVATÍ
CYRILL A METHODĚJ
APOŠTOLÉ SLOVANŠTÍ.

ŽIVOTOPISNÝ NÁSTIN,

JEJŽ NAPSAL

Dr. FRANTIŠEK SNOPEK.

OTISK Z III. SVAZKU BOHOVĚDNÉHO SLOVNÍKA.

V PRAZE 1920.
CYRILLOMETHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ V. KOTRBA.

CYRILL A METHODĚJ.

Cyrill a Methoděj, apoštolé slovanští, prvoučitelé, pocházeli ze Soluně (Thessaloniky), města na zálivu moře aegejského, slynoucího tehdy pěstováním řecké vědy a umění řeckého. Otec jejich, vysoký hodnostář vojenský, Lev jménem měl styky s jedním z obou pozdějších poručníkův císařových Theoktistem Logothetem. Matka jejich (dle pozdějších legend sloula Maria), byla asi původem Slovanka. Pannonské legendy, které nám jediné podávají zprávu o mládí našich světcův, jsouce bohužel spisy tendenční, nezasluhují všade víry. Podle nich byl Konstantin, (tak se nazýval prve *C.*), nejmladším z jejich sedmi dítek. Protože pak Soluň tehdy jako dnes ještě obklíčena byla osadami ryze slovanskými, osvojili si již v mládí jazyk slovanský, který i později úplně ovládali, rozlišujíce v něm i jemné hláskové odstíny. — Konstantin *C.* vyznamenával se zvláště bystrotou rozumu a neobyčejnou pamětí, kterou si zachoval i v létech pozdějších, kdy obyčejně ochabuje. Nedivno tedy, že jako mladík činil veliké pokroky v naukách. Záhy osiřev, ve 14. roce dostal se do Cařihradu, aby zde dokončil svoje studia na dvoře císařovny Theodory (842 až 856), která zase obnovila úctu obrazův. Mezi učiteli jeho byl také Lev filosof, asi od r. 839 arcibiskup soluňský, a zvláště jeho rovesník Fotius, jehož četné spisy důkazem jsou jeho nevšedních vědomostí. — Však Prozřetelnost se postarala, by svoji víru zachoval bez úhony. Dle svědectví Anastasiova, bibliothekáře kostela římského totiž Fotius obnovil nauku Apollinaria, arcibiskupa laodikejského, že člověk má dvoji duši, rozumnou a nerozumnou, *ψυχὴ λογικὴ* a *ψυχὴ ἄλογος*. Konstantin *C.*, věrný jeho přítel, vytkl jemu: „Proč takový blud pouštěje do lidu, tolik duší jsi zahubil?“ Na svoji omluvu odpověděl Fotius, že se nenadál, že by tím koho urazil. Učinil prý to, aby seznal, co by si počal patriarcha Ignatius, (který se nevyznal ve filosofii), kdyby povstal nový blud. Za tuto lehkomyslnost se jemu dostalo od Konstantina *C.*-a nejostřejšího pokárání. (Praefatio in concilium Constantinopolitanum IV. anno 869. Migne, Amplissima conciliorum collectio tom. 16. col. 6. Migne, Patrol. Latina 129. 14). Od té doby přirozeně ustydlo vřelé prve jejich přátelství. — Kancléř Theoktist, jeden z poručníkův mladého císaře Michala III. (842-868) vida jeho výtečný prospěch ve vědách, připravoval jemu stkvělou budoucnost ve světě; ale zpozorovav jeho náklonnost k stavu duchovnímu, povolil jemu vstoupiti do kleru. Přijav tedy svěcení kněžské, jmenován byl bibliothekářem při chrámě boží Moudrosti. Však zde nevytrvav dlouho, tajně odebral se na Bosporus, kdež se ukryl v klášteře. Po šesti měsících jej nalezli, a nemohouce jej pohnouti, aby se vrátil do předešlého úřadu, jmenovali jej učitelem filosofie. — V říši řecké působením císaře Lva Isaura (717—741) zavládlo obrazoborství. Císař jim chtěl odníti kámen urážky Mohamedánům, jimž úcta obrazův byla ohavností. Také manžel Theodořin Theofil císař (829—842) byl zarytým obrazoborcem. Legenda pannonská nám vypravuje, že mladý Konstantin *C.* hájil obrazův proti samému patriarchovi cařihradskému Janu VII. (obecně byl zván Jannis), jehož zahanbil Dle téhož pramene byl (asi 851) poslán k Agarenům (Saracenům), obhajovat stěžejné nauky křesťanské o nejsv. Trojici. — Navrátiv se do vlasti uchýlil se k *M*-ovi, bratrovi svému do kláštera pod Olympem blíž Kyzika v Malé Asii. Zde žil na modlitbách, obíraje se knihami a připravuje se k vznešenému svému povolání. — O mládí *M*-ově nedostává se nám zpráv. Vzdělával se ve vědách asi také v Cařihradě. Vstoupil do státní služby, ale nezanedbával svých povinností oproti Bohu; všem vším se stal, by všech získal Kristu. I. Kor. 9, 22. Díky svému rozumu a svojí rozvážnosti postoupil až za stratega, „císař jemu svěřil knížectví slovanské, jako by byl předvídal, že jej pošle učitelem Slovanům“. Ale život ve světě jeho neuspokojoval, pročež opustiv knížectví, vstoupil do kláštera pod Olympem, kdež pracoval na zdokonalení srdce i mysli: „byl poslušen v pokoře, . . knihami se obíraje“. Zde shledal se s bratrem Konstantinem, aby se od něho více neodloučil. — Než pobyt bratří našich v zátiší klášterním netrval dlouho. Okolo roku 860 objevili se totiž v Cařihradě poslové kozarští, prosíce snažně císaře Michala III., by jim poslal nějakého učeného muže, který by je pravdivě vyučil katolické víře, podotýkajíce mezi jiným, že „tu Židé na víru svou, tu zas naopak Saraceni nás na svoji obrátiti usilují. My však nevědouce, ke kterým nejspíše bychom se přidali, uzavřeli jsme s nejvyšším a katolickým císařem se poraditi o své víře a o svém spasení, víře vaší a starému přátelství nejvíce důvěřujíce“. Císař, poradiv se s patriarchou, dotčeného filosofa povolal a spolu s vyslanci jejich i svými co nejpoctivěji vypravil do Kozar, maje největší důvěru v jeho opatrnost a výmluvnost. — Ihned tedy všechno, čeho potřebí bylo, připraviv, vydal se na cestu (Transl. s. Clementis cap. 1, 2.), pojav také svého bratra *M*-e, a přišel do Korsuně, který sousedil s kozarskou zemí. Zde se nějakou dobu pozdržel, chtěje se naučiti jazyku kozarskému jakož i židovskému. — Meškaje v Korsuni, vzpomněl si Konstantin *C.* na dávné podání potvrzené písemnostmi, že tu ve vyhnanství žil a pro víru smrtí mučennickou zemřel třetí nástupce sv. Petra biskup římský Kliment, nad jehož hrobem vystavěn byl chrám. Po mnohá století přicházeli sem poutníci zejména v oktávě jeho úmrtí oslavit památku světcovu. Nepřestali ani tehda, když se byl chrám rozpadl a celá ona část korsuňské krajiny bezmála v poušť obrácena jest, na jeho počest pod stany konati nejsvětější oběť. Když pak domorodé obyvatelstvo vyhynulo a lide se tam odjinud přistěhovali, zanikla úcta svatého mučennika. Konstantin *C.* marně se dotazoval tamních lidí po ostatcích; přiznali se, že nevědí o nich nic, přichozí jsouce. Také prý přestal se díti odliv moře prve obyčejný. Zarmoutiv se nad tím, vroucně se modlil, aby zjevil mu Bůh, kde by se ostatky nalézaly. Vyzval k modlitbě na týž úmysl i metropolitu korsuňského Jiřího a duchovenstvo jeho, jakož i Nikifora, náčelníka města. Dne 30. měsíce ledna (dle slovanského

pramene 30. prosince) vypravili se četní nadšenci vhodné písně zpívajíce z přístavu. Dostavše se na ostrov, padli i s arcibiskupem na zemi, zpívajíce. Po chvíli rozkázal arcibiskup kopati. Když pěvec začal čtvrtou píseň, objevilo se světcovo žebro, při desátém zpěvě hlava, potom ostatní části těla a konečně i kotva. Chvalozpěvy trvaly celou noc, načež arcibiskup přinesl nejsvětější oběť. Ve vší slávě v průvodě vrátili se do města. Konstantin *C.* sám nesl skřínku s ostatky světcovými na hlavě. Následující pak dny konány byly v městě veliké slavnosti po kostelích ku poctě svatého Klimenta za nesmírného jásotu veškerého lidu. — Tolik asi o nálezu ostatků sv. Klimenta dověděl se Anastasius bibliothekář kostela římského od smyrenského metropolity Metrofana, který byl zároveň s jinými do téže krajiny vypověděn od cařihradského patriarchy Fotia. Nebo Konstantin *C.* sám, nechtěje se zdáti domýšlivým, nevyprávěl leda o tom, co se bylo dělo před objevením ostatků, ale napsal o tom řeckým jazykem dějinnou zprávu (ve které však zatajil svoje jméno), chvalořeč o sv. Klimentě a složil chvalozpěvy k jeho poctě. — Připomenouti dlužno, že týž Anastasius v listě svém Gauderikovi, biskupu veliterskému, z něhož se dovídáme, co právě bylo dotčeno, výslovně píše v hl. 2. „archa, in qua beati Clementis reliquiae conditae partim servabantur." Nebyly tedy na ostrově blíže Korsuně chovány ostatky světcovy všecky. Zůstala pak zde i nadále ruka sv. Klimenta, kterou potom i s ostatky Foeba, učenníka jeho, sv. Vladimír roku 988 dobyv města Korsuně odnesl s nádobami chrámovými, pojav i kněží korsuňských. (Chronica Nestoris edidit Fr. Miklosich Vindobona 1860 cap. 43 pag. 70 sequ.) Dle ruských letopisův byla táž ruka roku 1146 nově zvolenému metropolitovi kyjevskému Klimentovi vložena in signum consecrationis. (Joannes Martynov Annus ecclesiasticus Graeco-Slavicus Bruxellis 1863 pag. 58.) Ostatní pak kosti sv. Klimenta vzal si Konstantin *C.* a nosil je na všech svých cestách jako drahý poklad. Hlavu světcovu daroval chrámu sv. apoštolů v Cařihradě. Alespoň vypravuje pokračovatel Theofanův, že císař Basilius vystavěl při tomto chrámě novou kaplici (oratorium, εὐκτήριον), kdež mimo ostatky jiných mučenníkův uložena i hlava sv. Klimenta. Ovšem, zdá se, zaměňuje zde letopisec sv. Klimenta papeže s Klimentem biskupem Ankyrským (Migne, Patrol. Graeca 109 col. 346); táž záměna se stala i v menologiu Basiliově, kdež autor vykládá, že Kliment Římský umořen byl v Ankyře hladem a zavezen do Korsuně, kde modlosluţebníci jeho tělo uvrhli do moře (Migne 117 col. 177). — Potom se vydal Konstantin *C.* na cestu do Kozar s celým svým průvodem, kdež měl půtky se Židy i s Mohamedány. Sám chagan tolik byl přesvědčen o pravdě náboženství katolického, že povolil svým poddaným, kteří by chtěli, přijati křest, ale sám jeho nedosáhnuv, za nedlouho podlehl vlivu Židův. (Marquart, Osteuropäische und ostasiatische Streifzüge. Leipzig 1903 S. 23). — S listem chaganovým císaři Michalovi III. a s válečnými zajatci řeckými, kterých si vyprosil, vrátil se Konstantin *C.* do Cařihradu, kdež se usadiv u kostela svatých apoštolův, „radoval se v Bohu". Připravoval se k další práci mezi Slovany. S nimi setkával se častěji na svých cestách; mnoho Slovanův žilo v Cařihradě a v okolí, ba i v Male Asii ode dávna celé krajiny byly osídleny Slovany. Jak nám vypravuje řecký kronikář, mnoho tisíc se jich připojilo k Saracenům. Získati je všecky Kristu, upevniti je u víře, působiti na hlubší jejich náboženské vzdělání bylo jeho snahou. Proto vymyslil Slovanům zvláštní písmo, přiměřené bohatosti zvukův jazyka jejich a přeložil z řečtiny perikopy nedělní a sváteční. *Methoděje* prý chtěli ustanoviti arcibiskupem na čestném místě; on však odmítl tuto hodnost. I jmenovali jej igumenem (opatem) jednoho z klášterův podolympských jménem Polychron nad sedmdesáti mnichy. Než však ještě mohli Konstantin *C.* s *M*-em užíti účinněji překladu evangelistáře mezi Slovany podrobenými říši řecké, pozornost jejich byla obrácena jinam. — I na levém břehu řeky Dunaje, na Moravě a na Váhu bylo se mezi Slovany ujalo křesťanství. Hlasatelé poselství spásy byli kněží přišli z Němec i Vlach. Sama knížata moravská Mojmír (830—846) a Rostislav (846–870) sklonila šíji svou pod sladké jho Kristovo, kdežto Pribina, kníže nitranské, zarputilým jsa pohanem, byl přemožen a vypuzen ze své krajiny a teprve po dlouhém bloudění světem přijal křest v kostele sv. Martina v Treisně. A jako snažila se knížata moravská obhájiti svobody svých poddaných proti Němcům, tak také usilovala ušlechtiti jejich mravy důkladnou znalostí zásad křesťanských. Toho zvláště kníže Rostislav chtěl dosíci samostatným zřízením církevním nezávislým na Němcích, doufaje, že takto nejlépe pojistí politickou nezávislost svojí državy. — Proto se Rostislav asi 862 obrátil na velikého papeže Mikoláše I. s prosbou o hlasatele víry, kteří by důkladně znali jazyk slovanský. Takových lidí nebylo v Římě po ruce, a tudíž bylo třeba hledati jich jinde. Dosti podobá se pravdě, že se Rostislav po takových mužích ohlížel již prve také na jiných místech. Dověděv se pak, co byl Konstantin *C.* vykonal v zemi kozarské, potázal se se svým národem a vypravil posly do Cařihradu k císaři Michalovi III. Oznámil jemu, že lid moravský odvrátiv se namnoze od modloslužby, ochotně přijal křesťanství, ale nedostává se mu učitele, který by jeho jazykem naučil jej dokonale porozuměti zákonu božímu. A tudíž prosil, aby takového muže vypravil na Moravu, který by jeho národu ukázal zúplna řád zákona božího a cestu pravdy. Zároveň poslové upozorňovali zpříma na Konstantina *C*-a. — Císař zavolav si Konstantina *C*-a, který byl sice ještě unaven z cesty a churav k tomu, předložil mu žádost poslův moravských: „Slyšíš-li filosofe tuto řeč? Jiný nemůže toho učiniti kromě tebe. Vezma bratra svého *M*-e igumena jdi. Nebo vy jste oba Soluňané, a Soluňané všichni čistě slovansky hovoří." — Konstantin *C.* v této výzvě císařově nemohl neviděti leč prst boží. Ode dávna se mu již nelíbil necírkevní život v Cařihradě; cítil se puzena, odebrati se na západ úže spojený s apoštolskou stolicí. Císař jej opatřil hojnými prostředky. Vydal se tedy na cestu s bratrem *M*-em, přibrav si jako pomocníky několik mnichův stejně smýšlejících. Doprovázeli je poslové Rostislavovi. — Když došli na Moravu, s velikou radostí je přijali kníže i s obyvateli, zvláště dověděvše se, že přinášejí ostatky svatého Klimenta, papeže římského, a evangelium přeložené na jazyk slovanský. Byli sice většinou pokřtěni, ale missionáři v zemi dosud pracovavší nejsouce dostatečně znalí slovanštiny nemohli jich důkladněji poučiti a vzdělati v náboženství křesťanském. — K delšímu působení potřebovali řečtí duchovní na Moravu přišlí církevního oprávnění čili jurisdikce. Od biskupa pasovského Hermanricha (866–874) ji žádati nemohli ani nežádali, nebo jeho jurisdikce na Moravu neuznávali, ba on ani sám si tehda ještě nečinil ani nejmenšího práva na Moravu. Jurisdikce nabyli pravděpodobno z Říma. Aby pak nemátli lidu moravského v zásadách jemu vštípených, různice se od ostatních kněží řeckým obřadem a celým svým životem, brzo po svém příchodě na Moravu přijali veškerý řád církve západní a podrževše jej i na dále, přizpůsobili se nadobro zákonům kostela římského. — Knížeti Rostislavovi běželo přede vším o to, aby morav-

skému lidu odchováni byli kněží, kteří dokonale ovládali jeho jazyk. Pročež odevzdal novým missionářům mladíky, aby vyučovali je vědomostem, jakých nezbytně potřebovali pro duchovní správu jako nastávající kněží. S nimi tedy společně žijíce s veškerou okázalostí konali služby boží. Tehda již počali sloužiti slovansky. Za tou příčinou mající již překlad evangelistáře zhotovený, převedli rovněž z řečtiny, jak svědčí 15. hlava života *M*-ova, taktéž i žaltář, z latiny pak některé služby mešní. Že svoje žáky pilně cvičili v církevních službách, potvrzuje i život Konstantinův *C*-ův, který podav zprávu, že Konstantin *C*. v brzku přijal celý církevní řád, pokračuje: „naučil je jitřní, hodinkám, mši i nešporám i kompletáři, jakož i přisluhovati svátostmi." — Při tom neustávali přikladným životem svým i vyučováním přiváděti lid k Bohu, rozsévajíce sémě slova božího a vykořeňujíce rozmanité nepravosti. — Bůh pak i za války Rostislavovy s Franky žehnal společné práci bratří soluňských a jejich pomocníkův. Lid zamiloval si je pro jejich neunavnou horlivost a zejména pro jejich nezištnost. Zvláště se pak jemu zamlouvala slovanská bohoslužba, kterou Konstantin *C*. zaváděti začal boží milostí a v důvěře ve svatého Klimenta. Nedivno tedy, že latinské duchovenstvo na práce cizích mnichův nepohlíželo leč se žárlivostí. S druhé však strany neodpovídalo jejich úsilí docela ani Rostislavovi knížeti, který si přál míti pro svůj lid biskupy nezávislé na Němcích. Když pak mladíci ve škole světcův již byli dostatečně vycvičeni, sám Rostislav o všem, co se bylo dělo na Moravě, podal zprávu nástupci apoštolskému Mikolášovi I. (858—867), který s radostí uslyšev, co bylo jemu vypravováno, pozval sobě bratry soluňské apoštolským listem, aby k němu přišli. Díky vzdávajíce Bohu za čest, které se jim bylo dostalo, vypravili se na cestu, pojavše několik učenníkův, které měli za hodny důstojenství biskupského. Sami tedy soluňští bratří již předem se ho vzdávali, chtějíce i nadále zůstati prostými mnichy. — Pannonský život vypravuje v hl. 15., že Konstantin *C*. se na cestě stavil u knížete Kocela na jeho hradě Blatně, Moosburkem později přezvaném. „Přijal jej na cestě Kocel, kníže pannonské a oblíbiv si velice slovanské písmo, tak že se jemu naučil, odevzdal jemu 50 žákův. I velikou čest jemu učiniv doprovodil jej." Z toho by se dalo souditi, že si Konstantin *C*. na Blatně zřídil slovanskou školu a že se tu zdržev několik měsícův, sloužil také jazykem slovanským. Než víme, že zákonem bylo stanoveno: nižádný kněz nesmí se déle tří měsícův zdržeti v území cizím, aniž by se byl vykázal biskupovi propouštěcím listem. Na Pannonii pak právo si činil arcibiskup salcpurský. O jurisdikci pak a zvláště k otevření slovanské školy s bohoslužbou slovanskou marně by se byl kdo u něho ucházel. Kdyby však o své vůli byl v Pannonii působil Konstantin *C*., byl by se tomu zcela jistě energicky opřel salcpurský arcikněz sídlící na Blatně. Knížeti Kocelu pak nedostávalo se samostatnosti, aby byl přivoliti směl k něčemu podobnému bez krutého trestu felonie (zpronevěry) oproti králi Ludvíkovi (843-876). Ze zprávy legendy můžeme tedy připustiti pouze, že Kocel bratry Soluňany i s doprovodem pohostinu přijal a doprovodil je čestně na další cestě až na hranice. — Podobně nelze věřiti, že by pravda bylo, co vypravuje legenda v hlavě 16. „Když pak došel do Benátek, vrhli se na něj biskupové a kněží a mniši jako vrány na sokola a zdvihli trojjazyčný blud řkouce: Člověče pověz nám, kterak jsi vymyslil Slovanům písmo a učíš jemu? My pak tři pouze jazyky známe, ve kterých písmem sluší oslavovati Boha, hebrejský, řecký a latinský." Načež Konstantin *C*. prý slovy písma a výčtem národův, které mají bohoslužbu jazykem svým a jináč zahanbil je a opustil. — Nepochybuji sice, že Konstantin *C*. hájil a uhájiti dovedl slovanského písma před kompetentními úřady, ale nemohu si představiti, že by se byl pouštěl do bezúčelných sporův v městě docela cizím. — Když bratří došli do Říma, velikého papeže Mikoláše nebylo již mezi živými. Jeho nástupce Hadrian II. (867—872) uslyšev, že přinášejí ostatky sv. Klimenta, uvítal je stkvěle, vyšed jim vstříc za město i s duchovenstvem i s měšťany a přijal je se vší uctivostí. Bůh pak přímluvou sv. Klimenta konal mnohé zázraky na lidech sklíčených různými chorobami. — Chtěl-li Konstantin *C*. dobře pochoditi s novotou, kterou počal zaváděti na Moravě, se slovanskou bohoslužbou, nesměl ji papeži zatajiti, zvláště protože mladíci, jež přivedl, byli vzděláni pouze v jazyce slovanském. Hadrian II. maje před sebou skromného mnicha, prohlédl jeho svaté úmysly a ničeho nenamítal proti slovanské bohoslužbě, ale když po něm žádáno, aby někteří jeho žáci povýšeni byli na důstojnost biskupskou, nemohl na to přistoupiti, aby s pominutím jejich zasloužilých učitelův biskupy stali se pouzí laici. Pročež *M*-ovi, který dosud byl jenom jahnem, udělil svěcení kněžské, načež oba bratry posvětil na biskupy pro Moravu a Pannonii. Jejich pak učenníky dal posvětiti na kněží a jahny. Ihned s přivolením papežovým sloužili mši svatou jazykem slovanským v různých basilikách a kostelích římských. — Než Konstantinu *C*-ovi nebylo popřáno poslední síly svoje věnovati Moravanům. Za to přebývaje delší dobu v Římě, neustal pracovati až do svého konce. Vypravuje legenda, že Římané jej navštěvovali, doptávajíce se jeho o všelikých věcech, a přijímali od něho výklad dvojnásobný a trojnásobný (hl. 17). Zejména pak doporučoval spisy sv. Diviše Areopagity, které znal nazpaměť, dokládaje, že velmi užitečny jsou k potírání bludův. — Konečně vyčerpán jsa tělesně, vzdal se všech svých hodností, oblékl se v řízu mnišskou a přijal jméno *Cyrill*, řka, že mu to bylo zjeveno. Po mnohých dnech promluvil k Methodějovi, bratru svému, znaje jeho touhu po životě klášterském: „Hle bratře, spřeženi oba jsme byli, jednu brázdu táhnouce, a já na léše padám, den svůj ukončiv; ty však miluješ horu velmi. Nechtěj pro horu opustiti učení svého, neboť čím spíše můžeš býti spasen?" Potom rozloučiv se se všemi zesnul klidně v Pánu 14. února druhé indikce, roku od stvoření světa 6377, od narození Krista Pána 869, maje věku svého 42 let. — Papež nařídil, aby vystrojen byl jemu pohřeb s nádherou obyčejnou při pohřebě nástupce apoštolského. Ale *M*. upozornil jej, že matka s mnohými slzami zapřísahala je, aby stihne-li jednoho z nich smrt, než se vrátí, bratr zemřelého přinesl tělo jeho do kláštera jeho a tu jej pochoval s náležitou slavností. Nezdálo se papeži slušným odporovati takové prosbě, a proto dal tělo uzavříti v mramorové rakvi a opatřiv ji svou pečetí, dovolil, aby po sedmi dnech odešel. Zatím římské duchovenstvo s biskupy i kardinály, jakož i šlechtici námitky činili proti jeho rozhodnutí, žádajíce, aby takový slovutný muž, o město i kostel římský zasloužilý, z dalekých vlastí sem přišlý také zde na slavném místě byl pochován. Papež ustanovil tudíž, aby uložen byl u svatého Petra. Na žádost však *M*-ovu povolil, aby i s mramorovou rakví pochován byl u svatého Klimenta, jehož tělo s velikou prací a pílí byl našel a sem přinesl, v náhrobku k tomu připraveném po pravé straně

oltáře. Nad náhrobkem namalován byl jeho obraz. Ihned po smrti jeho začali Římané uctívati jej jako světce, proto že Bůh jeho přímluvou konal mnohé věci zázračné. (Transl. cap. 12). — Vůlí Rostislavovou bylo, aby v jeho říši zřízena byla hierachie nezávislá na Němcích, aby v ní oporu měl pro své politické cíle. Nemohl jemu odepříti papež Hadrian, vida v tom duchovní prospěch Moravanův a celého národa slovanského. Nenalézáme sice v pramenech nic určitějšího o tom, ale pravdě se podobá, že Konstantin *C.* posvěcen byv na biskupství jmenován moravskopannonským arcibiskupem a *M.* suffragánem jeho zatím beze stálého sídla. — Než jináč bylo souzeno. Konstantin *C.* neměl se více vrátiti na Moravu. Po jeho tedy blažené smrti bratr jeho *M.* ustanoven byl arcibiskupem moravskopannonským. Za tou příčinou Hadrian II. znovu zřídil metropolitní stolici srěmskou, která byla zanikla, když město Syrmium bylo dobyto a vyvráceno divokými Avary (r. 582), rozšířiv *M*-ovu právomocnost na celou říši velkomoravskou. Její hlavní město Velehrad, chráněné s jedné strany nedobytným hradem Děvínem na ostrově řeky Moravy, kde král Přemysl II. později r. 1257 založil město Hradiště proti Uhrům, bylo jeho sídlem. Nebyl arcibiskupem beze stálého sídla, jak se domnívají mnozí, nebo ve svých listech z roku 873 Jan VIII. zřejmě mluví o jeho sídle. Arcibiskupovi Adalvinovi (859—873) ukládá, aby *M*-e uvedl zase do jeho sídla, „te agente sedem a fratre nostro Methodio recipiendam"; v instrukci píše: a sede tribus annis pellentes. Jeho dioecesi nazývá pannonskou (Mutimírovi: ad Pannoniensium reverti studeas diocesin, v instrukci sluje také Pannonica diocesis, *M*-i píše r. 879 „archiepiscopo Pannoniensis ecclesiae"; v listě Svatoplukovi sluje *M.* „archiepiscopus vester" a r. 880 „archiepiscopus sanctae Marabensis (Moravensis) ecclesiae", roku 881 ovšem pouze „archiepiscopus pro fide". Kdyby nebyl měl *M.* sídla stálého, pak zajisté illusorní bylo by poukazování papežovo na dekretály Pseudoisidorovy, že prve než bude s ním obnoven soud, má tak dlouho působiti ve svém úřadě se stolce svého v sídle svém klidně a bez všelikého soudního šetření, jak dlouho byl své služby zdržován vinou svých protivníkův. Jak by asi tito byli pohlíželi na nařízení papežovo, aby *M.* byl vrácen svému sídlu, kdyby ho nebyl měl? — Zároveň arcibiskupství *M*-ovo opatřil vzácnou výsadou — nikdy nebývalo podobné na západě — konati veškeru bohoslužbu jazykem slovanským, kterou jemu později r. 880 Jan VIII. (872—882) potvrdil a rozšířil. Kritickým rozborem listův tohoto papeže lze se dokonale přesvědčiti, že výsada arcibiskupství *M*-ova hlavně záležela ve slovanské liturgii, která však ani původně nebyla obmezena na metropolitní okrsek *M*-ův. *M*-i se dostalo také hodnosti a právomocnosti legáta-plnomocníka stolice apoštolské u národův slovanských. Tak jej nazývají zřejmě listy Jana VIII. již r. 873. Nemajíce před rukama listiny Hadrianovy, která jemu jeho moc vymezovala, můžeme dle listův svatého Bonifatia, který byl a se také psal legátem Germanie, s velikou jistotou určiti povinnosti jakož i práva jeho. Jeho jurisdikce jakožto legáta a latere se nevztahovala pouze na Slovany, kterým svatá stolice dosud nebyla ustanovila biskupův, nýbrž na všecky vůbec národy slovanské, ale také, co více jest, na jejich kněžstvo i na veškerou jejich hierarchii. Povinností pak jeho bylo především, pro rozsáhlý okres působnosti vychovati duchovenstvo, řádně je vzdělati v naukách i v bohomyslném životě, ustanoviti je v duchovní správě a potom pilně dozírati na ně, zdali konají, co bylo jejich úkolem: starati se o další rozvoj hierarchie, o rozmnožení stolic biskupských mezi Slovany, hlásati lidu slovo boží, udělovati jemu svaté svátosti, světiti kostely a j. Pole věru působnosti rozsáhlé, než aby na to všecko síla jediného člověka mohla postačiti. Než v důvěře v boží pomoc chutě ujal se práce *M.* se svými kněžími. — Propuštěn jsa z Říma s listem počínajícím Gloria in excelsis Deo, určeným knížatům slovanským Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi, jehož alespoň obsah zachovala nám legenda svatého *M*-e v hl. 8., *M.* začal působiti v Pannonii Kocelově, kterou nedávno, teprve roku 850, jak svědčí výslovně sám bezejmenec salcpurský, Liupramm arcibiskup (836—859) skutečně byl přivtělil svojí arcidioecesi, posvětiv kostely v Blatně hradě a na jiných místech a jurisdikci opatřiv duchovní zde nalezené. *M.* nejenom jazykem lidu srozumitelným hlásal slovo boží, nýbrž slovansky sloužil mši svatou, zpíval hodinky církevní, uděloval svátosti. Slovanskou bohoslužbou získal sobě rychle srdcí slovanského lidu. Připojili se k němu nemnozí duchovní národnosti slovanské. Za to Richbald arcikněz se svými kněžími Němci hrozili se profanace liturgie barbarským prý jazykem slovanským. Nemile nesouce jednání „vetřelcovo" a nemíníce se podrobiti novým řádům odhodlali se vrátiti do Salcpurka, stěžovat si na *M*-e, že nově vymyšleným slovanským písmem a slovanskou liturgií vytiskuje a o vážnost připravuje starobylou bohoslužbu latinskou. — Kníže Kocel přijal sice *M*-e se vší uctivostí jakožto plnomocníka papežova, ale jsa pouhým mužem německého krále, nemohl jemu poskytnouti trvalé ochrany, potřebné proti útokům salcpurského duchovenstva. Vždyť i v 10. hlavě pannonského života *M*-ova jemu vyhrožují: „Máš-li toho u sebe, nezbudeš nás dobře." Pročež *M.* necítě se zde volným zcela a bezpečným, uznal za dobré opustiti zatím území Kocelovo a odebrati se na sever — na Moravu (870), kdež jej bohužel čekalo zajetí a utrpení mnohé. — Roku 869, vypravuje Václav Novotný, slovanští kmenové z Čech, o nichž prameny tak dlouho mlčely, začali podnikati časté vpády do Bavor. Současně však také Srbové a s nimi Suselci jali se podnikati loupežné vpády do Durynska. Také na moravské hranici ozval se hluk válečný. Karlmann toho roku dvakrát srazil se s lidem Rostislavovým. Zároveň připravována větší akce válečná. V srpnu 869 tři veliká vojska vypravena do pole. Proti Srbům a najatým od nich bojovníkům z Čech hotovost ze Saska a Durynska měl vésti druhorozený syn králův Ludvík. Karlmann měl vpadnouti s hotovostí bavorskou do území Svatoplukova, s Franky a s Alamany král Ludvík sám chtěl udeřiti na Rostislava, ale když náhle se v Řezně roznemohl, na jeho místo musil vstoupiti třetí jeho syn, mladý málo zkušený Karel. — Ludvík byl ve svém boji nejšťastnější. Hned v první srážce donutil Srby ztrátami k ústupu, zvítězil i dále nad nimi a Čechy od nich najate dílem poraziv, dílem zahnav na potupný útěk donutil ostatní k podrobení. Také Karlmannovi podařilo se v území Svatoplukově způsobiti strašné spousty ohněm i mečem. Nejmladší Karel pronikl jistě až na Moravu, až k Rostislavovu mocnému hradu. U tohoto hrozného hradu přival franský se zastavil. Nikde nečteme stkvělých činů válečných. Rostislav jistě přemožen nebyl, a poněvadž válka přetrhala bývalé svazky s říší, byl nyní jistě zcela samostatný. — Vedle Rostislava stojí již od delší doby jeho synovec Svatopluk v postavení velmi vlivném a mocném, a až do té doby v úplné shodě

s ujcem. Ale brzo nastal obrat. Hned na počátku roku 870 vytrhl se z moci Rostislavovy a se svým knížetstvím podrobil se Karlmannovi. Vedly ho motivy osobního prospěchu. Rostislav byl zradou jeho velice rozhořčen a neviděl jiného východiska, než zbaviti se ho násilím. Při jakési hostině chtěl ho dáti zavražditi. Ale Svatopluk v čas jsa vystřežen, pod záminkou lovu opustil stůl dříve, než najatí vrahové se dostavili. Rostislav s bojovníky pustil se za prchajícím, však sám upadl do zálohy, byl zajat od Svatopluka a — někdy před půlí května 870 v poutech odeslán Karlmannovi, který se silným průvodem, v němž byli i četní biskupové vtrhl nyní bez nesnází na Moravu, kdež nikdo neodvážil se odporu. Všecky hrady a opevnění poddaly se jemu, Karlmann mohl disponovati Moravou podle libosti. (České dějiny I. 1. 337 sled.). — Za takových okolností se vrátiv *M.* na Moravu, upadl do rukou pochopův Hermanricha, biskupa pasovského, který nyní teprve si vzpomněl, že by Moravou mohla rozšířena býti jeho dioecese a z Moravy rozhojněny jeho důchody. Zloba tohoto biskupa neznala mezí, nebo nepostačilo jemu zdržovati *M*-e od služby boží a řízení kostela moravského, opovážlivost jeho překonala, jak soudí o něm Jan VIII. roku 873, zuřivost nedím biskupa ani laika, ba tyrana, neboť *M*-e arcibiskupa nejenom týral vězením, ale tryznil jej pod širým nebem po delší dobu krutostí nejostřejšího mrazu a studených dešťův. K němu se připojila „čistá dvojice bratří", salcpurský arcibiskup Adalvin (859—873) a frisinský biskup Hanno (854—875), aby nemajíce ani stínu jurisdikce souditi arcibiskupa samým papežem posvěceného, legáta plnomocenstvím apoštolské stolice opatřeného, vynesli nad ním smělý rozsudek. V této schůzi tak se rozzuřil Hermanrich, že by byl, by mu nebylo bráněno od jiných, *M*-e zavlečeného před shromáždění biskupův bičem na koně šlehal. V této improvisované synodě ovšem předsedal arcibiskup Adalvin. Velikou na ní účast měl frisinský biskup Hanno, který uchvátiv práva apoštolské stolice, na její potupu nedal na radu svých kněží a když se *M.* podle kanonův dovolával soudu svaté stolice, které příslušelo rozhodnouti spory arcibiskupův, nedopustil appellace *M*-ovy, alebrž se svými nohsledy a druhy pronesl rozsudek o jeho složení s úřadu a doživotním internování v klášteře. — Nedůstojně, ba tyranské jednání se strany Němcův trpělivě snášeje, *M.* ze zajetí hojné listy a četné posly vysílal do Říma, žádaje, aby se jeho jakožto svého plnomocníka ujal sám papež. Však některé jeho posly dovedli jeho věznitelé zadržeti, jednoho (Lazara mnicha) nemilosrdně potloukli anebo docela zabili. Ale přece mnohá zpráva o svéřeposti biskupův německých dostala se do Říma; sami neopovážili se žalovati na *M*-e. Ba jeden z nich, dotčený již Hanno frisinský, který, maje na starosti majetek (patrimonium) svaté stolice v Němcích, chlubně se nazýval obzvláštním poddaným svatého Petra, když se ho dvořané papežovi tázali na *M*-e, neoznámil ničeho o jeho žalařování a pronásledování, nýbrž lživě zapřel, že by ho znal, ačkoli byl všeho příkoří jemu činěného sám podněcovatelem, poštívačem a původcem. — Na omylu jsou onino historikové, kteří tvrdí, že bavorští hierarchové stěžovali si na *M*-e u apoštolské stolice, že překročil svým působením hranice jejich okrskův. Nezadal protestu proti znovuzřízení arcibiskupství pannonského arcibiskup Adalvin, ani biskup Hermanrich pasovský proti obmezení svojí dioecese za Hadriana II. ani za Jana VIII. Máme sice z listu Janova Adalvinovi jedině pouze souvětí, které však nedopouští domněnky, že by byl arcibiskup salcpurský u papeže hájil svého práva důvody kanonickými. Že by se byl k tomu odhodlal Hermanrich, jak soudil před lety Dr. Ginzel, lze tím méně tvrditi, protože list Jana VIII. jemu poslaný, jehož celý regest zachovala nám sbírka musea britského Additional Mss. čís. 8873, neodmítá nižádných důvodův právnických. Že pak biskup Hermanrich ani tehda ještě nečinil nárokův na Moravu, vysvítá nejlépe z toho, že o nich ve spisech vůbec zmínky není, neboť papež výslovně v instrukci tvrdí, že přejest mezi arcibiskupy, „praesertim cum inter archiepiscopos causa versetur." — Právnických důvodův papež se dotýká pouze v listě králi Ludvíkovi poslaném a ve slovech, kteráž měl jemu promluviti papežův legát jakynský biskup Pavel. Z čehož právem lze souditi, že bavorští biskupové, kteří se hrozného zločinu dopustili na legátu e latere *M*-i, sami vložili na krále Ludvíka povinnost, hájiti jejich stanoviska. Ba není ani pravdě podobno, že by král byl papeži poslal dedukci znění asi takového, jako jest spis bezejmence salcpurského, který nad to není nikterak prost udajův nepravdivých. Netýče se také Moravy, nýbrž pouze Pannonie, na niž nároky činil arcibiskup salcpurský. — Spis bezejmence salcpurského byl pravdě podobno odevzdán králi Ludvíkovi na schůzi velmožův německých, která se konala v Řezně v listopadě 870 za předsednictví králova. Byli tam přítomni i poslové slovanští z rozličných krajin, které bohužel nejsou určeny. Účelem tohoto říšského sněmu byl soud, vlastně odsouzení knížete Rostislava. Obžalován byl z věrolomnosti naproti králi. Rozsudek všech účastníkův zněl: hoden jest smrti. Ludvík však, chtěje se ukázati milosrdným, dal jej pouze oslepiti a zavřiti do jakéhosi kláštera. Od této pak chvíle není o něm zmínky. — Na této schůzi byl, ač smíme-li věřiti pannonské legendě, přítomen a snad i znova souzen náš *M.* arcibiskup; zde ujednáno také, jakým způsobem král má hájiti práva Salcpurka na Pannonii a jak dlužno vyvraceti nároky stolice apoštolské. — Podařilo se sice žárlivým a panovačným biskupům bavorským překážeti na čas *M*-i v jeho usilovné práci, ale nikoli zničiti jeho dílo. Neboť papež Jan VIII, byť i předchůdce jeho Hadrian II. dosti dlouho shovíval, vzchopil se konečně a rázně zakročil proti nim. Poslal totiž záhy na jaře r. 873 jakynského biskupa Pavla legátem do Němec, aby urovnal sporné otázky mezi *M*-em a Adalvinem arcibiskupem vzniklé a aby byl svědkem jeho restituce na stolec arcibiskupský. — Především uloženo bylo legátu Pavlovi, navštíviti krále Ludvíka a vyvrátiti důvody, jež byly uváděny, že Pannonie již od 75 let sluší k Salcpurku. — Ve svojí instrukci Jan VIII. takto králi Ludvíkovi mluviti velí: „Sám víš přeslavný králi, že pannonská dioecese jest podřízena apoštolské stolici, byť i vojenská pohroma ji na čas od ní odloučila a nepřátelský meč ji na chvíli odcizil. Ale když kostelům vrácen jest mír, vrátiti povinno i práva, kteráž jim odňala tyranská zuřivost. Tak usoudil svatý Lev papež v kanonických dekretech, když psal o obnovení manželského sňatku: Když odstraněny jsou rány, které způsobilo nepřátelství, každému ať se vrátí, co byl (prve) spravedlivě měl (ad Nicetam Aquileiensem ep. 159 cap. 1. Mansi 6. 381. Migne 54. 1135). Odedávna apoštolská stolice konávala konsekrace, vedla správu a dávala rozkazy nejenom v Italii a v krajinách západních, nýbrž i v území celého Illyrika, jakož dosvědčují některé sbírky listův papežských a zápisy synod, také i přemnohé sbírky četných kostelův. Dále dovolává-li se kdo

počtu let, věziž, že jest jistá lhůta ustálena u křesťanův a u těch, kdož jedné jsou víry. Kde však běží o zuřivost pohanův a nevěřících, jakákoliv uplynula doba nic neškodí právu kostelův, kteří neznajíce zbraní hmotných, trpělivě očekávají toliko Pána a obránce svého, až se jemu zalíbí se smilovati. Jestli pak v takových případech na závadu jest délka doby, tu třeba kárati samého Boha, jenž po čtyřech stech a třiceti létech vysvobodil syny israelské z nejtužšího otroctva Faraonova a ze železné peci. Však i sám Vykupitel pokolení lidské po tolika tisících létech vysvobodil z pekelného vězení." (Friedrich, Codex diplom. regni Bohemiae I. 13). — V listě svém králi Ludvíkovi píše papež: „Z mnohých rozmanitých a patrných důkazův může tvoje opatrnost vyrozuměti, že pannonská dioecese ode dávna byla apoštolskou stolicí výsadami vyznamenávána, jestli u tvé jasnosti, jak se sluší, místo má spravedlnost boží. Dosvědčují to akta synod, dokazují letopisy sepsané. Však poněvadž pro zlobu válečných zmatkův apoštolská stolice tam dlouho neposílala podle obyčeje žádného biskupa, u neznalcův to přichází v pochybnost .
Z počtu let nikdo sobě neber příčiny k odporu, neboť práva svatého římského kostela, kterému z vůle boží sloužíme, kterážto práva převzal od pevné skály stálosti Petrovy, se neztenčují nižádným časem, aniž vezmou škodu z jakého dělení říší. Však i ctihodné zákony římské, božím řízením prohlášené ústy zbožných knížat, dopouštějí promlčeni jeho věcí teprve po stu létech." (l. c. 10). — Tolik jest nám dochováno z právní dedukce Jana VIII., kterou hájil nezadatelných práv kostela římského proti hrabivým Němcům. Však se ani král Ludvík hned roku 870 neujal v Římě ohroženého „práva" salcpurských biskupův. Dosvědčuje to slůvko „forte" — snad, ve větě instrukce: Si de annorum numero quis forte causatur. Nemohl také papež Adalvina arcibiskupa ani Ludvíka krále označiti ignorujícím „quis" — někdo (dle spisku vatikánského), kdyby byl jeden nebo druhý v úřadním spise volal k počtu let. Nad to nejsou léta určitě udána. Zvláště pak Adalvin neprotestoval, jak již dotčeno, proti zřízení arcibiskupství pannonského, což vidno z toho, že papež brání práva stolice apoštolské kanonickými důvody jenom v listě Ludvíkovi králi a v prvém odstavci instrukce biskupu Pavlovi, v ostatních pak odstavcích a v listech německým biskupům pouze rozhořčenost na jevo dává nad bezprávím a nad pohanou, jíž se dostalo téže svaté stolici v jejím legátu arcibiskupovi *M*-i. Vše to mluví pro domněnku, že se papež hanebného a potupného zacházení týchž biskupův s *M*-em, jakož i nesprávného stanoviska právního, které byli zaujali, dověděl pouze z jeho listův a od jeho poslův. — Papež pranic nepochyboval o úspěchu, jehož se dodělá Pavel biskup u Ludvíka, přesvědčen jsa dokonale nejenom o správnosti svých názorův, nýbrž také bezpečně doufal, že pronikne svými důvody u krále. Proto uložil svému legátu, aby dále jednal s Karlmannem, synem Ludvíkovým, který panoval v Bavorech (865—880), jemu odevzdal papežův list, z něhož nám dochován pouze tento úryvek: „Protože nám vráceno a restituováno bylo biskupství pannonské, budiž dovoleno dotčenému bratru našemu Methodějovi, kterýž tam jest poslán od apoštolské stolice, podle dávného obyčeje konati svobodně, což sluší biskupovi." — Konečně došlo na bavorské biskupy. Veliká byla jejich smělost, že v důvěře v moc krále Ludvíka opovážili se souditi a odsouditi arcibiskupa a nadto legáta stolice apoštolské, na kterého neměli nejmenšího práva. Těžce prohřešili se proti zákonu církevnímu, že nedopustili appellace jeho. Ale nejvíce rmoutilo papeže Jana, který spravedlivým hněvem vzplanul, dověděv se, jak krutě, nelidsky, ať nedím nebiskupsky jednali s jeho plnomocníkem. — Pravdě se podobá, že se *M*. dovolával práva Pseudoisidorova. Franští biskupové se sice silou mocí proti němu bránili, ale sám Hinkmar remešský (843—882) užíval jeho, kde mluvilo v jeho prospěch. Také synoda vormská r. 868 užila dekretál Pseudoisidorových, hájíc proti Řekům postův církve latinské. Ba i papež Mikoláš I. proti Hinkmarovi dotčenému provedl restituci Rothadia, biskupa suessionského (Soissons) dekretálou z měsíce ledna 865 počínající Si coram tuae, z níž u Gratiana jest caput Arguta sapientia C. 2. quaest. 6., ale nikoli se mu to nepoštěstilo u Ebona remešského a Hinkmara laudunského (Laon) biskupův. Gratian má ještě cap. Denique C. 6 quaest. 3, kterým papež Mikoláš ukládá Ludvíkovi II., císaři restituci Suffreda, biskupa placentijského, jenž byl nespravedlivě složen s úřadu, ale není známo, jaký byl výsledek. Rovněž nevíme, s jakým úspěchem se ujal Štěpán VI. Girarda, biskupa laudunského. (List Hadriana II. v pann. leg. Sborn. vel. VI. 117). — Od *M*-e se také dověděl Jan VIII., že biskupové, když proti nim zakročeno bude, žádati budou, aby obnoven byl soud o znovuzřízení biskupství sremského. Odpověděti měl legát: „Poslán jsem, aby *M*-i, který po tři léta trpěl od vás násilí, vráceno bylo sídlo, ne však, abych soudil o dioecesi. Jistě také podle dekretál (Pseudoisidorových), sluší se, by prve ujal se zase svého úřadu biskupského a pak teprve lze jej volati k odpovědnosti tak sice, aby svého práva užívaje po půl druha léta přistoupil k rozřešení svého sporu." A kdyby však Adalvin s Hermanrichem chtěli v přítomnosti legátově obnoviti soud s *M*-em, měl říci: „Vy jste bez kanonického nálezu odsoudili biskupa od apoštolské stolice postaveného, věznice jej v žaláři a trýzníce jej políčky, svatého úřadu jej zdržujíce a tři léta jej ze sídla zapuzujíce. Ačkoli po celé tříletí častými posly a listy dovolával se apoštolské stolice, neráčilo se vám dostaviti se k soudu, kterému jste se zajisté vždy snažili vyhnouti. I nyní děláte, jako byste vyhledávali soudu bez apoštolské stolice, kdežto já poslán jsem za tím účelem, abych vás na tak dlouho zbavil služeb božích, jak dlouho vy jste donucovali téhož ctihodného muže, zdržovati se svatých služeb, a on sám na tak dlouho užíval svěřeného jemu biskupství zcela klidně a beze soudního vyšetřování, jak dlouho vaší vinou, jakož jest zjištěno, jeho byl zbaven. Potom teprve, budete-li míti spor mezi sebou, přijďte spolu a obojí strana před apoštolskou stolici buď slyšána a soud pronesen, zvláště protože spor jest mezi arcibiskupy a nesluší se, aby mezi oběma někdo jiný nežli patriarcha vystupoval jako soudce, nebo svaté kanony v záležitostech menších (hodnosti) patrně odkazují ke stolici, kde jest větší autorita." (Friedrich l. c. 13. 14.) — Mnohem ostřeji píše papež Jan VIII. jednotlivým biskupům. Z listu Adalvinovi, arcibiskupu salcpurskému jediné pouze souvětí nás došlo, kdež jako níže, zcela rozhodně mluví Jan VIII.: „Nediv se, že jsme řekli, aby tvým přispěním *M*. zase zaujal své sídlo, neboť jest zajisté záhodno, abys ty, který jsi byl původcem jeho svržení, byl také příčinou, aby on opět se uvázal ve svěřený úřad." (l. c. 12). — Hermanrichovi, biskupu pasovskému píše: „Oplakávati tvoji nepravost věru dostačí pramen slzí jenom, jakož píše Jeremiáš prorok. (9, 1). Nebo kterého, ať nedíme biskupa, kterého světského člověka, ba kterého tyrana zuřivost nepřekonala tvoje opovážlivost, nepřevýšila tvoje zvířecí vzteklost? ... Než nechceme nyní dostupovati na to, co jsi spáchal, abychom nebyli nuceni bez odkladu prohlásiti, co náleží." I zapovídá jemu účast na svatých

svátostech, jakož i všeliké obcování se spolubiskupy (což jest částečná exkommunikace) a nařizuje, aby s Pavlem biskupem nebo s *M*-em arcibiskupem dostavil se do Říma k výslechu. (l. c. 15). — Drzostí vyrovnal se Hermanrichovi jenom biskup frisinský Hanno, kterému ostré výtky činí papež: „Smělost tvoje a opovážlivost převyšuje nejenom oblaka, nýbrž i sama nebesa. Uchvátil jsi práva apoštolské stolice a osobil jsi sobě, jako bys byl patriarchou, soud nad arcibiskupem, ba což ještě více na váhu padá, s bratrem svým *M*-em, arcibiskupem, který vyznamenán jest hodností legáta apoštolské stolice k národům, zacházel jsi spíše tyransky než kanonicky, neuznal jsi hodným souhlasu kněží, kteří byli u tebe, čeho jsi neučinil leda na potupu apoštolské stolice. Ano, když se odvolával dle svatých kanonův, nikterak nedovolil jsi, aby souzen byl samou svatou stolicí, nýbrž sám jsi se svými nohsledy a druhy pronesl jakoby nález a zameziv jemu konati službu boží, uvrhl jsi jej do žaláře“ Načež upozorniv jej na nestydatou lež, kterou oklamal dvořany papežovy, pověděv, že ani nezná *M*-e, ačkoli byl hlavním původem všech útrap jemu učiněných, volá jej ihned do Říma, leč by bylo postavení téhož arcibiskupa tak napraveno, aby pro Boha mohl zapomněti na všeliké příkoří, sice po měsíci září tak dlouho má býti jemu zakázán všeliký kněžský (tedy i biskupský) úkon, pokud by neposlouchaje, projevoval svoji tvrdošíjnost. (l. c. 16). — Nesouhlasí docela s pravdou, co vypravuje hlava 10. legendy *M*-y, že totiž papež poslal na ně kletbu, aby nezpívali mše, pokud jej drží. „I tak jej pustili, řekše Kocelovi: Máš-li toho u sebe, nezbudeš nás dobře.“ Památna jsou slova následující: „Ale oni nezbyli soudu svatého Petra. Neboť čtyři biskupové z nich zemřeli.“ Čtyři tedy protivníci *M*-i potrestáni byli náhlou smrtí, a sice, jak udávají spisovatelé: Adalvin salcpurský † 14. května 873, Hermanrich pasovský † 2. ledna 874, Hanno frisinský † 9. října 875 a snad Lantfried säbenský † 875. — Potom papež manželskou rozluku zapověděl pod trestem vyobcování z církve a zařídil, aby trest dle 65 (64) kanonu apoštolského příslušný stihl, kdož se byli prohřešili na mnichu Lazarovi. Konečně rozhodně poručil, aby biskup Pavel, osvobodiv *M*-e ze zajetí nedal se odstrašiti od cesty s *M*-em k Svatoplukovi ani pověstmi o válečných nepokojích, ani nepřátelským se chováním Moravanův naproti příchozím z Němec. Nebo, dokládá, lidé svatého Petra jsou vezdy pokojní, a kamkoli se ubírají, ani válkami se nedají zdržeti od prokazování služeb bližnímu. — Jaký byl účel poslání Pavlova na Moravu? Z listův *M*-ových se byl dověděl papež také, že kníže Svatopluk odstraniv Rostislava, nejeví se příznivcem ani arcibiskupovým ani slovanské liturgie. Pročež poslán byl biskup Pavel, usmířit Svatopluka s *M*-em, anebo ujednat mezi nimi alespoň nějaký modus vivendi. — Obojí pak poslání neminulo se s úspěchem. Král Ludvík neosmělil se brániti nárokům papežovým na Pannonii, a biskupům nezbylo, než podrobiti se vol nevol. *M.* doprovázen biskupem Pavlem se vrátil do svojí arcidiecese. — Na jednu věc nesmíme zapomenouti. Jan VIII., jak píše roku 879, skrze biskupa Pavla zvláštním listem *M*-ovi zapověděl slovanské bohoslužení, domnívaje se snad, že touto zápovědí uklidní jeho nepřátele. Ale *M.*, znaje poněkud lépe naše vezdy sousedy, věděl, že by se jim nestal milejším ani bohoslužbou latinskou, za to, že by vyhověv papežovi, nadobro pochoval genialní myšlénku bratrovu a nad míru poškodil slovanský lid. — *M.* neposlechl. Že by nebyl dostal zákazu do rukou, mysliti nelze, biskup Pavel se s ním jistě setkal, doprovodiv jej k Svatoplukovi. Jak si vysvětliti, že *M.*, neposlechnuv papeže, nepozbyl přece jeho přízně? — Jan VIII. vydal zákaz slovanské bohoslužby. Zákon ve svědomí neváže, pokud není řádně prohlášen a kommunitou přijat. Biskup má právo se ohraditi i proti náměstku svatého Petra, poručí-li tento, co se nezdá onomu pro jeho dioecesi výhodným, nýbrž co jest jí naprosto škodlivo (ius remonstrandi). Ovšem jest jeho povinností se ospravedlniti a řádně vyložiti, že není snadno zákon (zde zákaz) provésti. *M.* tedy poukázal, s jakou námahou jeho zvěčnělý bratr dobyl u předchůdce jeho výsady slovanské bohoslužby, doložil, že lid opravdu na ní docela lpí, a poukázal na škodu, kterou z toho bude míti lid moravský a vůbec národ slovanský, bude-li papež státi na svém. Ospravedlnění toto odevzdal biskupovi Pavlovi pro papeže, prose, aby zákaz byl odvolán a výsada jeho arcibiskupství v platnosti zůstavena. Pokud zákonodárce mlčel, směl se domnívati, že souhlasí, a nebylo mu třeba zápovědí se říditi. Zamítnutí se mu nedostalo. Teprve, když stížnost r. 879 byla podána jménem Svatoplukovým, upozornil Jan VIII. na svůj dřívější zákaz. — Nyní bylo *M*-ovi i jeho duchovenstvu popřáno poněkud alespoň věnovati se klidné práci missionářské, učiti lid moravský v náboženství katolickém a vychovávati si u větším počtu dorost kněžský. Neboť hierarchové němečtí, nástupcové oněch biskupův, kteří byli od Jana VIII. citelně potrestáni pro svoje nelidské jednání s *M*-em, nesměli jeho zdržovati ani jakkoliv obtěžovati až do lhůty papežem vytčené. — Však neobmezoval *M.* svojí působnosti nikterak na Moravu pouze, nýbrž na svých apoštolských cestách navštívil i Čechy, přijav nad to křestem svatým do církve knížete jejich Bořivoje. — Nemluví sice ani jediná listina soudobá, že *M.* arcibiskup působil i v Čechách, ale není neznámo, jak nepatrným počtem zachovaly se nám listiny ze století devátého týkající se našich zemí. Nepodávají nám o tom zprávy ani pannonské životy, mlčí o tom i legenda bulharská (život Klimentův). Nedivno tomu, že ani pisatel pannonských legend, ba ani pozdní legendy bulharské nezmiňují se o události tak významné v dějinách slovanských apoštolův. Nenáležel ani pannonský životopisec do počtu učenníkův *M*-ových, chabé byly jeho vědomosti zeměpisné, nevěděl nic o Češích aniž nalezl obšírnějšího vylíčení života slovanských apoštolů ve svojí domovině v Bulharech. Proto nemají ani nemohou míti jeho práce takové ceny, jako se jim přikládá bez mála všeobecně. — Ovšem nevypravují ani statuty synod německých, ba ani letopisy fuldské ničeho o působnosti *M*-ově v Čechách. Leč zdali zmiňují se o jeho činnosti na Moravě? Ani jediným slůvkem. Směl by někdo z té příčiny právem upírati *M*-ovi jeho činnost na Moravě? Mám za to, že nikoli. Co zde platí o Moravě, platí i o Čechách. Argumentum a silentio z annál fuldských postrádá vší váhy a všeliké ceny, protože mlčení těchto pramenův o slovanském apoštolu jest úmyslné, zcela bezpečně se jeví tendenčním. O porážkách, jakých se dodělali němečtí hierarchové r. 873 ve sporu, jejž vyvolali s *M*-em, nemluví z úmysla. O bojích, které podnikli s ním, o nelidském, ba tyranském s ním nakládání vypravovati nechtějí; bylo by pro ně pramálo čestno. O vítězství pak *M*-ově r. 873 a zejména o stkvělém triumfu jeho nad nepřáteli r. 880 opatrně mlčí. Soudobé německé prameny *M*-e arcibiskupa vůbec neznají, o něm nic věděti nechtějí, jej ignorují docela; jediný o něm a o slovanském písmě několika ovšem pouze slovy

zmiňuje se bezejmenec salcpurský v právní dedukci napsané ve prospěch arcibiskupství tamního. Kdybychom byli poukázáni jenom na německé prameny, nevěděli bychom o slovanských apoštolech skoro nic. — Letopisy fuldské vypravují k r. 845, že čtrnácte knížat českých objevilo se i se svými lidmi u krále Ludvíka, žádajíce křestu. Z rozkazu králova byli pokřtěni v oktáv zjevení Páně, 13. ledna 845. Dle Václava Vladivoje Tomka bylo přijetí křestu u cizího národa buďto něco politicky docela lhostejného, nebo, což jest pravdě podobnější, měli onino leši politické k tomu pohnutky. Snad se pomocí německého krále doufali vytrhnouti z moci knížete českého. (Obrana nejstarších dějin českých. Památky IV. odd. 2. str. 6. Apologie der ältesten Geschichte Böhmens S. 8.) — Z této události dějepisci naši i cizí, přeceňujíce ji, vyvozují podřízení celých Čech pod biskupství řezenské již od r. 845. Nemohu jim dáti v tom za pravdu, neboť byl to pouze skromný počátek pokřesťanění Čech, aniž mohl pro dlouholeté války s Čechy řezenský biskup postarati se o organisaci duchovní správy v zemi. Čechy byly tehda a zůstaly ještě po dlouhá léta zemí missijní, do které mohl každý biskup, zvláště sousední posílati svoje kněze podle možnosti. Nemohu tedy ani při nejlepší vůli připustiti, že by řezenský biskup byl měl již od r. 845 jurisdikci na celé knížetství české; jesti to předpoklad postrádající všelikého právního důvodu. „Jest to", s právě soudil Tomek, „také jen učená domněnka, a nebude ničím lepším, byť i ještě častěji a se vždy větším spoléháním na auktoritu tolika předchůdců opět a opět byla pronášena" (na uv. m. V. 207. Apol 33.) Neboť řezenský biskup nevykonával jurisdikce v Čechách ani později za doby, kdy na Moravě působil Konstantin *C.* s bratrem svým *M*-em. Ba lze právem míti za to, že se oba slovanští apoštolé za války knížete Rostislava s Němci r. 861 uchýlili do Čech. Dr. Stejskal dotčené výše místo fuldských letopisů vykládá o Češích sídlících mezi Mohanem a Ratenicí (sv. Lidmila, její doba a úcta. V Praze 1919 str. 15 násl.). S výkladem tímto nelze úplně souhlasiti. Za jedno není dokázáno, že ony Vinidy počítati dlužno ku kmenu českému. Potom by bylo na nejvýš podivno, že dotčení lechové, ať již přijali křest z přesvědčení nebo z politiky, pranic se nepřičinili, aby zlomili odpor svých soukmenovců a částečně podřízených naproti náboženství křesťanskému, kterýžto odpor trval ještě celá století, a aby je přivedli k poznání pravdy. — Nemáme sice listinného dokladu, že *M.* jakožto arcibiskup rozšířil svoji působnost i na Čechy, ale není také nejmenší závady, proč bychom ji neměli a nesměli připustiti. Vždyť ani němečtí dějepisci neupírají, že v Čechách byli činni jeho žáci. Je-li tomu tak, zcela bezpečně je tam poslal arcibiskup *M.*, opatřiv je potřebnou jurisdikcí. — Zajisté buďto právo k tomu měl nebo neměl. Neměl-li *M.* takového práva, (totiž získal-li si řezenský biskup na Čechy jurisdikci křestem čtrnácti oněch lechů), pak zasáhnuv v práva biskupa sousedního, těžce se prohřešil proti 35. kanonu apoštolskému. Kanony však apoštolské u veliké byly vážnosti v církvi řecké, a ne bez přičinění *M*-ova dovolává se jich Jan VIII. v bulle Industriae tuae. V tom případě byl by se *M.* provinil také proti 18. kanonu synody ankyrské z r. 314, proti 22. kanonu synody antiochijské z r. 341 a proti kanonům 11. a 12. synody sardické z r. 343, 344 (Hefele, Conciliengeschichte I². 811, 237, 519, 591–595. Mansi I. 35, II. 519, 1325, III. 28.) a mohl proto vším právem bez ohledu býti pohnán před soud papežův, ba řezenský biskup byl i povinen, hájiti všemi zbraněmi práva svého a svých nástupců v na Čechy. — Než nestalo se nic podobného z jeho strany. Z toho lze bezpečně souditi, že řezenský biskup nároků v na tuto zemi tehda ještě nečinil, činiti nemohl a nesměl, protože zde nebylo ještě uspořádané duchovní správy. — *M.* měl právo, jsa arcibiskupem v sousední Moravě, jako biskup řezenský, posílati do Čech jakožto do země missijné kněží svoje a dozírati na ně, a není nejmenší pochybnosti, že toho práva užil hojnou měrou. Ale neměl pouze práva i svojí osobou i svými kněžími působiti v Čechách, nýbrž měl i povinnost přičiňovati se o pokřesťanění národa českého podle sil svých, neboť, jak výše dotčeno, papež Hadrian II jmenoval jej r. 869 legátem apoštolské stolice e latere, poslav jej ke všem národům slovanským. Jeho jurisdikce jakožto legáta e latere vztahovala se na Čechy i v tom případě, kdyby byl řezenský nebo jiný biskup již byl měl řádnou právomocnost v zemi. Nebylyť zajisté z jeho jurisdikce vyňaty ani ony kmeny slovanské, které měly svoje řádné biskupy, ať nedím země dosud missijné. Mám pak za to, že bylo svatou jeho povinností, nemíjeti bližších Čechův, kteří částečně alespoň byli přilnuli k víře Kristově, když na starosti měl duchovní prospěch Slovanů všech i pohanských. Zvláště bylo úkolem, přesvědčiti se, jak a pokud vyhovovali svému úřadu nemnozí zajisté kněží přišlí z Němec, a jakou měrou se osvědčovali v duchovní správě kněží, které tam byl poslal sám, rozmnožiti pokud možno jejich počet a osobním působením utvrditi novotné křesťany u víře svaté. — O křestu, jejž udělil *M.* Bořivojovi, knížeti českému, vypravuje sice dosti pozdní svědek, nejstarší letopisec český Kosmas, který zemřel 21. října 1125 jako děkan kostela pražského. Jest sice často nespolehlivý, což uznávají autority v dějepise bez rozdílu, ale proto nesmíme povrhnouti tímto jeho svědectvím. Ubezpečuje nás, že nezatajil ani, co zvěděl z báječného starců vypravování, aby pověsti nepřišly docela v zapomenutí, ponechávaje čtenáři, aby posoudil, co na tom pravdivého. Pro tuto dobu báječnou nenalezl kroniky, aby mohl udati, co se kterého roku stalo. — Vyprávěje báje, zmiňuje se o Hostivítu, knížeti českém, že „splodil Bořivoje, který první z knížat křestěn byl od ctihodného *M*-e, biskupa na Moravě, za času Arnolfa císaře a Svatopluka, téže Moravy krále." Však proto nemáme příčiny nejmenší, přičítati tento jeho udaj k pověstem nezaručeným. Neboť Kosmas užil zde jistě staršího záznamu letopisného, který měl před rukama, což také vůbec nejnověji velmi pravdě podobným učinil Dr. Novotný, přirovnav k sobě zprávy starých letopisův českých. (Studien zur Quellenkunde Böhmens. Mitteil. des Inst. für österr. Geschichtsforschung. XXIV. (1903). — Není domácího záznamu této události současného. Fuldské annály nemajíce zájmu psáti o slovanském apoštolu, který pracoval na úkor Němcův, ignorují jeho docela. Pannonské legendy nepocházejí od učenníkův *M*-ových; pisec jejich znal sice Rostislava knížete, Svatopluka, Kocela, ale neznaje zeměpisu našich vlastí, nevěděl nic o Češích. Vůbec podává nám pannonský životopisec namnoze chatrné pouze zprávy o slovanských apoštolech, málo přispívaje k jejich charakteristice, až na to, že je líčí jako zavilé Fotijovce, jakými dle listin nikdy nebyli. Ale ani staroslovanské legendy o sv. Václavu (až na jedinou dosti pozdní, kterou nedávno vydal Nikolaj Konstantinovič Nikolskij), nezmiňují se o Bořivojovi; jsoutě příliš stručny, než abychom od nich mohli očekávati zpráv obšírnějších a důkladnějších. — Vypravují sice některé staré legendy latinské o sv. Václavu (Crescente fide redakce bavorské, Gumpoldova a Oportet nos fratres), že kníže Spy-

tihněv I. (asi 895 912) teprve v pozdějších létech, když byl dosedl na stolec knížecí, přijal křest; o tom, že již jeho otec Bořivoj byl křesťanem, nevědí nebo věděti nechtějí, naprosto také umlčujíce *M*-e arcibiskupa a jeho zásluhy o pokřesťanění národa českého. V české však recensi legendy Crescente fide místo Zpitigneus čteme již opravené Bořivoj a v následující větě místo Isque máme „Eiusque filius Zpitigneus"; buďto, jakmile legenda známou se stala v Čechách, provedeny opravy, nebo, což se více podobá, obě redakce sepsány na základě předlohy oběma společné, která nás však nedošla. (Pekař, Die Wenzels- und Ludmilalegenden 38.) — Zcela jistě přeceňuje Dr. Naegle se všemi svými předchůdci důkaz e silentio čerpaný z legend původu cizího, kdež nebylo zpráv o křestu Bořivojově, protože soudobí jemu letopisci měli patrný úmysl zapříti *M*-e a jeho dílo, pozdější o něm nic nevědí. — Ovšem, toho nelze upříti, neudává náš Kosmas roku křestu Bořivojova správně: „Léta od narození Páně osmistého devadesátého čtvrtého křestěn byl Bořivoj kníže svaté víry katolické." Než v té věci nelze přičísti vinu letopisci, který zde užil staršího jakéhos výpočtu. — Dle toho, co bylo řečeno výše, působili v Čechách slovanští kněží i se svým arcibiskupem *M*-em. Nelze o tom pochybovati, že slovanští duchovní zejména v Praze hlaholským písmem si poznamenali úmrtí svého arcipastýře. Když r. 895 sem došli někteří kněží latinští z Řezna, který z nich dovedl čísti jejich záznamy? Lid však český *M*-e nezapomněl. Když později příslušníci tohoto národa dosáhli důstojnosti kněžské, a jeden z nich jazykem latinským chtěl poznamenati, kterého roku svatost křestu přijal prvý křesťanský kníže pražský Bořivoj, nebylo možno jemu více zjistiti přesně doby, kdy se křest přihodil. — Kosmas sebral a sepsal ve své kronice staré pověsti, aby nebyly zapomenuty, a události, které se sběhly v Čechách, jejichž byl částečně svědkem. Nejsa nikterak příznivcem slovanské liturgie, píše přece o Methoději, „biskupu" moravském, že křestil Bořivoje, prvého katolického knížete českého. Proč to? Mám za to, aby čelil známým již legendám, které pokládají tendenčně Spytihněva za prvního křesťanského knížete českého, aby na pravou míru uvedl jejich zprávy. Dle nedošlého nás letopisu, dovolávaje se nad to pramenův, nám ovšem většinou neznámých, podává nám pravdivou zvěst o Bořivojovi, prvním katolickém knížeti v Čechách, jemuž udělil křest na Moravě (in Moravia) „biskup" *M.* Jak velikou na ni váhu klade, poznati lze z toho, že ji opakuje vícekráte, mluvě o tom v předmluvě, v hl. 10., 14. a 15. (Prameny dějin českých II. str. 3. 18. 27. 28.) — Tomek docela správně poznamenal již r. 1863: „Nám jest litovati toho, že pro nás zřídla tato přišla ke ztrátě, že nevíme aspoň něco určitějšího o jich obsahu a původu, že Kosmas zpráv z nich, byť, jak on praví, současným jeho byly známy až do omrzení, nepoložil přece šíře ve svém díle; ale taková zřídla byla a obsahovala více o tom, kterak Bořivoj přijal křest (qualiter Borivoy adeptus sit sacramentum baptismi). Udání Kosmovo tedy, že Bořivoj křtěn byl od Methodia, zakládá se na starším psaném svědectví." — „A byť čerpal jen z podání, nebylo by ani tohoto podání lehce vážiti, jednak pro vlastnost předmětu, jednak pro zvláštní chovatele podání toho. Musíme si mysliti, že se zde netýče všedního příběhu, který se dnes stane a zejtra se zapomene, nýbrž o jeden z nejdůležitějších obratů v dějinách celého národu. Události, které působí po sta let, vtiskují se také na delší čas v paměť lidu, a protož nemusilo by nám býti divno, kdyby se o způsobu prvního zavedení křesťanství v Čechách tolik bylo zachovalo v paměti lidské, že první křtěný kníže slul Bořivoj a že, jenž ho křtil, byl *M.*, arcibiskup čili „biskup", jak Kosmas dí, moravský, byť pak pohádkové vykrášlení při tom mělo jakkoli velkou zvůli." (Obrana. Památky. V. 206. Apologie S. 30.) — Učenci němečtí dovozují, dokládajíce se zejména homiliáře opatovského, že slovanští apoštolé nebyli od prvu patrony země české, jako by to byl někdo tvrdil. Považují jej dosud mylně jako jeho vydavatel Dr. Hecht za sborník, sestavený některým biskupem pražským, nesprávně z něho činíce vývody. Jestiť homiliář dle úsudku Adolfa Patery nahodilá sbírka řečí rozmanitého původu a všelijakých církevních spisův. (Časopis musea král. česk. 1880 (54.) str. 112) Dosud není rozhodnuto ani, kdo psal traktát de sacerdotibus. Řeč o památce sv. Vojtěcha, kdež se nazývá pisatel světcovým nástupcem, pochází asi od některého biskupa pražského. Dále nejeví se nám v rukopise nijaká souvislost nebo celek; čtyři homilie nalézáme ve sbírce dvakráte opsány doslovně. „Omelia s. Emmerami", jenž se zde nazývá „protector, patronus, praedicator, pater noster", nedokazuje nikterak, že tehda, když byla homilie opisována, jeho památka byla slavně konána v Čechách, nýbrž toliko, že řeč vzata jest z Bavor, kdež sv. Emmeram († 652) kázával. Některé řeči, čehož nelze upírati, psal ovšem český kněz, ale daleko větší část jest původu cizího, jako zejména „Ammonitio sive praedicatio s. Bonifatii episcopi de abrenuntiatione baptismatis". Ani „canon poenitentialis" není původu českého, nýbrž sbírka vzata jest z různých poenitentiářův starších. Není prozkoumáno ani, jakou měrou vůbec byli uctíváni světci v našich zemích v 12. věku, tím méně víme o jejich úctě za doby starší. Že však slovanským apoštolům vzdávána byla úcta u nás již prve, svědčí oltář jim zasvěcený u sv. Víta na Hradčanech, jakož i oltář sv. Klimenta, papeže. Oltář slovanských apoštolův býval již ve starém kostele, ne-li v onom, který vyzdvihl sv. Václav, jistě ve chrámě, který vystavěl kníže Spytihněv II. (1055–1061), poněvadž při něm byla nadána výroční památka královny Alžběty, matky Karla IV. († 1330). (Tomek v Památkách dílu IV. odděl. 2. str. 5 s). Také v Olomouci byl u sv. Václava oltář sv. Cyrilla a Methoděje v pohřební kaplici kanovníka Telchontia z r. 1310, nadaný 1330 a 1360. (Dr. B. Dudík, Historische Forschungen in der k. Bibliothek zu St. Petersburg. Sitzungsber. der hist.-phil. Classe der k. Akademie der Wissenschaften 95. Band S. 349.) — Není skutečně rozumného důvodu, proč bychom neměli připustiti působnosti *M*-ovy v Čechách. Ba jesti zrovna postulátem papežských listin z r. 873, že *M.* neobmeziv své činnosti na Moravu, jako arcibiskup a legát stolice apoštolské e latere rozšířil ji i na sousední Čechy, maje péči o Slovany všecky. — Zajisté tedy působil i v Čechách *M.* klidně, nemaje nejmenší příčiny obávati se jakého pronásledování se strany biskupa řezenského. Kdyby se byl toho opovážil biskup Emmerich (864—891), Jan VIII., byť i jeho postavení ve Vlaších nebylo bez velikých nesnází, nebyl by strpěl příkoří činěného jeho plnomocníku, jako byl se ho prve ujal proti jiným hierarchům bavorským. — Arcibiskup *M.* pracoval v Čechách, nejsa nikým vyrušován ve vykonávání svého posvátného úřadu, neboť mocným jeho příznivcem byl kníže Bořivoj se svojí ušlechtilou chotí Ludmilou, která se také byla stala křesťankou. Jináč bylo na Moravě. Zde totiž byl jistý počet německých duchovních *M*ovi nepřátelských. Vypravuje sice pannonská legenda, že Moravané vyhnali všecky

německé kněží, kteří pikle kuli proti nim. Vypuzeni byli však ze země pouze takoví, kteří se nechtějíce podrobiti novým řádům, jež zavedl *M.*, zřejmě se jemu stavěli na odpor. Někteří podrobivše se jemu na oko, zůstali při svých kostelích na vlivných místech. — Těchto svých sourodákův kněží použili hierarchové bavorští ve svoji krtčí práci naproti *M*-ovi. Netroufajíce si totiž, že by nalezli víru u Jana VIII., skrze německé duchovenstvo, působící na Moravě, podrývali autoritu *M*-ovu u samého knížete Svatopluka a jeho velmožův. *M.* totiž ve mši sv. zpívaje snešení nicejskocařihradské, nevsouval Filioque, jako bylo zvykem v Němcích, dovolávaje se sněmu efešského a pozdějších. S ním u výkladu kanonů tehda ještě souhlasil i sám Řím. Němci však nařkli jej u Svatopluka a jeho rádcův, že nevěří jako kostel římský. — Jestiť zajisté dogma kostela římského, že Duch svatý vychodí z Otce i ze Syna, kteréžto dogma papežové odvozují od samého knížete apoštolského Petra. S otci latinskými souhlasí otcové řečtí, s tou jenom úchylkou, že učí namnoze východ z Otce skrze Syna. Obojího tohoto rčení užívali i Syrové a Armeni, kteří s Římem po několik již set let neobcovali, zabřednuvše v blud monofysitský, ba i Koptové. Fotius, muž neobyčejně učený, jemuž se však nedostávalo základní ctnosti křesťanské, pokory, který byl přízní caesara Bardy nastoupil koncem r. 857 na místo svrženého zákonitého patriarchy Ignatia, obnovil v boji s Římem blud Theodoreta, biskupa kyrského v Syrii, hlásaje oproti všem otcům své církve, že Duch svatý vychází z jediného Otce, ἐκ μόνου τοῦ πατρός. Nauka tato zavržena byla V. obecným sněmem cařihradským r. 553, schvalivším v 13. anathematismu výslovně nauku Cyrilla Alexandrijského a r. 641 sněmem cařihradským III. schvalivším nejenom nauku otcův shromážděných na sněmech předcházejících, nýbrž také čemu učili, co hlásali a obhajovali Cyrillus Alexandrijský, Hilarius, Augustin, Jeronym. (Mansi Amplissima concil. collectio 9. 385 a 11. 205 sled.). — Kněží němečtí vykládali *M*-ovo vypouštění Filioque ze symbola, jako by s Fotiem zavrhoval Filioque a jako by blud svůj zakrýval slovanskou liturgií. Svatoplukovi knížeti pak a jeho velmožům namluvili, že jeho víra nesouhlasí s věrou kostela římského. A kníže, než aby vstoupiv v šlepěje Rostislavovy, slovanskou liturgií zajistil si nezávislost na Němcích, s nimiž válčil, necítil svojí povinnosti aniž rozuměl jí. Snad více důvěřoval svojí zbrani, kterou sice dobyl nezávislosti své državě, ale nedovedl jí zabezpečiti. Neznal budovati ze staviva, které měl po ruce, sáhal po jiném, které mu podával nepřítel, nepomýšleje, že se stane pouhým nástrojem v jeho rukou. — Asi v květnu r. 879 poslal svého obyčejného diplomatického agenta kněze Jana z Benátek do Říma k papeži Janovi VIII., předstiraje svoje a svých rádcův pochybnosti u víře, zároveň poukazoval na arcibiskupa *M*-e, jako původce svých pochybností. Pravdě podobno týž kněz Jan donesl papeži i dopisy Branimíra, knížete chorvatského a Theodosia, zvoleného biskupa ninského a sprostředkoval takto podrobení se Charvátův, kdež možno již od r. 870 působili někteří slovanští kněží, vypuzení z Pannonie, apoštolské stolici a přiblížení jich k řádům *M*-ovým, k slovanské liturgii. Historici mají za to, že se kníže Branimír a jeho charvatský národ podrobil Římu ne beze spolupůsobení nově zvoleného biskupa Theodosia. Já pak dovoluji si připomněti, že zde není naprosto vyloučen ani vliv apoštolského legáta *M*-e a zaváděné jím slovanské liturgie. — Vypuzení r. 885 z Moravy učenníci *M*-ovi uchýlili se částečně k Bílým Charvatům, kteří je dle svědectví císaře Konstantina Nachorodého (912—959) mile přijali. Ninský biskup stal se hlavou kněží sloužících slovansky. Takto rozlišoval se i liturgickým jazykem od románskodalmatských hierarchův byzantsky smýšlejících. — Jan VIII. dne 10. června 879 důraznými slovy vyzval také románskou hierarchii měst přímořských, aby provedla unii s Římem, ale ona neopovážila se k ní, snad obávajíc se Řekův. Voglejský patriarcha Walpert uděloval ještě 879 svěcení biskupské Marinovi arcibiskupovi spljetskému (879—886). Naproti tomu měl biskup Theodosius přednost v tom, že přijal svěcení v Římě. Slovanská liturgie a jurisdikce nade všemi Charvaty, kterou jemu udělil *M.* jako apoštolský legát (stopu toho nalezl jsem ve výraze „doctrina Methodii", zde „řád *M*-ův", kterého se dovolával na sněmě spljetském r. 925 tehdejší biskup ninský Řehoř, tvořila mocnou hrázi mezi biskupstvím charvatským a jeho někdejším metropolitou spljetským. Biskup ninský Theodosius obhajoval svoji nezávislosti a pevnou rukou udržoval jurisdikci nade všemi Charvaty dalmatskými; spojencem byl mu kníže Branimír. Jináč bylo, když později panovník z ohledův politických jiného byl smýšlení. — *M.* byl odpřisáhl slovem i písmem před svým biskupským svěcením roku 869, že věří všecko, co věří kostel římský. Podrobnosti tohoto věrovyznání nejsou známy. Ale podle dalšího vyjednávání souditi lze, že se neobmezoval východ svatého Ducha vyjadřovati podle zvyku kostela latinského z Otce i ze Syna, nýbrž také učil podle otcův řeckých i podle posledního z nich Jana Damaskina, že vychází z Otce skrze Syna. Rčení posledního nikterak nezavrhoval, nýbrž výslovně hájil sám Řím. Mimo to zdá se, v některých subtilnostech dle nauky otcův uchyloval se poněkud od učení v Němcích obvyklého. (Srovnej Konstantin-Cyrillus und Methodius str. 298 sled.). — Papež Jan VIII. podivil se zprávě, jaká mu byla podána o poměrech moravských, a protože běželo o pravou víru, za důležitou ji uznává, by si jí blíže všiml. Pročež především Svatopluka i s jeho velmoži ujišťuje svojí přízní a modlitbou, by Bůh, který jejich srdce osvítil a přivedl na cestu spásy, v dobrých skutcích upevnil a v pravé víře zachoval až do konce. A protože pochybovali o pravé víře, napomíná je, aby věřili, čemu se naučil kostel římský od samého knížete apoštolského Petra a čeho se bude držeti až do konce věkův, co šíří po všem světě, jakož předchůdcové jeho, římští papežové od počátku učili staré Moravany. Vybízí je dále, by v této víře vytrvali, stále a neochvějně se držíce apoštolského podání, a v tom případě, kdyby někdo, byť i biskupem byl nebo knězem, jináč se opovážil učiti, by boží horlivostí jsouce rozníceni, jednomyslně zavrhli učení lživé. Na konec vzpomíná s podivem, že uslyšev, jakoby *M.* arcibiskup jináč učil, než byl vyznal před apoštolskou stolicí slovem i písmem, volá jej do Říma bez odkladu, aby z vlastních jeho úst poznal jeho učení. (Friedrich l. c. 17. Caspar, Monum. Germ. hist. epistul. tom. VII. pag. 116. — V jiném pak listě nařizuje *M*-i, aby beze všeho odkladu osobně dostavil se do Říma, neboť prý o něm doslechl, že neučí, čemu se kostel římský naučil od samého knížete apoštolského Petra, a takto uvádí v blud svůj lid. Také byl zpraven papež, že *M.* mše zpívá jazykem slovanským, což bylo mu zapověděno roku 873 skrze Pavla biskupa. Měl se zodpovídati pro svoji neposlušnost. (Friedrich, l. c. 16. Caspar l. c. pag. 117.) — Úklady se činily *M*-ovi arcibiskupu. Nepřátelé jeho snad se domnívali, že arcibiskup usvědčený z bludu Fotiova více nevrátí se na Moravu on, nýbrž Viching Svatoplukův kandidát bi-

skupství nitranského Bude-li však *M.* uznán pravověrným, budoucí suffragan jeho Viching vynaloží celou svoji sílu, aby podkopal a zničil jeho dílo. Uvidíme, jak prozíravý *M.* snažil se vyhnouti nástrahám a opatrný Jan VIII. kterak pracoval ve smyslu jeho. — *M.* vědom jsa svojí neviny a zvláště svojí pravověrnosti ochotně se vypravil na cestu do Říma. Průvodcem jeho byl velmož moravský Zemižizn, poslaný knížetem Svatoplukem. Připojil se jim dotčený již výše kněz benediktin Viching. — Jan VIII. přijal vyslance Svatoplukovy vlídně. Mluvčím byl sám *M.* Obsah jeho řeči podávají nám uvodní věty bully Industriae tuae poslané Svatoplukovi a jeho rádcům. „Když bratr náš *M.*, nejdůstojnější arcibiskup svatého kostela moravského zároveň s věrným tvým Zemižiznem zavítav k prahům svatých apoštolův Petra a Pavla, představil se před naší tvář, vyrozuměli jsme z jeho výmluvné zprávy, kterak upřímně oddán jsi stolici apoštolské a nám, a kterak se tuli k ní a k nám jakožto otci všecek tvůj lid. Neboť z vnuknutí milosti boží pohrdnuv jinými knížaty tohoto světa, z lásky nejvěrnější vyvolil jsi i s věrnými dvořany svými i se vším lidem země svojí svatého Petra, kníže řádu apoštolského a jeho náměstka ochráncem, pomocníkem ve všem a rovněž obhájcem, a skláněje svoji šíji pod obranu téhož knížete apoštolského a náměstka jeho, žádáš sobě vroucně zůstati s pomocí boží nejvěrnějším synem jejich až do skonání.“ (Friedrich, Codex I. pag. 19. Caspar, Mon. Germ. hist. l. c. pag. 222. — Krásná zajisté slova *M.*-ova, jejichž tu obsah stručně jest podán, učinila na Jana VIII. nejlepší dojem. Vždyť líče jimi oddanost knížete moravského a jeho lidu k apoštolské stolici, vyličoval arcibiskup výmluvnými slovy, co sám cítil v duši své. Tak nemluví totiž haeretik, za jakého vydali *M.*-e jeho duchovní národnosti německé. — Pobyt *M.*-ův v Římě trval bez mála 11 měsíců. Z toho poznati lze, s jakou důkladností byly projednávány jednotlivé otázky. — Není ani nejmenší pochybnosti, že především bylo jednáno o pravověrnosti *M.*-ově, čili zdali u víře souhlasí s kostelem římským? Za tou příčinou svolal papež synodu biskupův. *M.* pocházeje z říše řecké byl nařčen z nauky Fotiovy: „Duch svatý vychází z jediného Otce.“ Jak učil Řím o východě svatého Ducha? Papežové počínajíce Lvem Velikým (z. 461) zároveň se všemi latinskými otci vyznávají jedním hlasem východ svatého Ducha z Otce i Syna zároveň. Hadrian I. r. 793 tuto nauku nazývá neporušenou věrou slavného vyznání blaženého Petra, „beati Petri gloriosae confessionis inviolabilem fidem.“ (Mansi 13. 871.) Dogma o východě svatého Ducha i ze Syna mínil zcela jistě také Jan VIII., když knížeti Svatoplukovi r. 879 na srdce kladl, aby se vezdy držel víry, které se římský kostel naučil od samého knížete apoštolského Petra, učení pak tomu odporující, že Duch svatý vychází z jediného Otce, nazývá nepravým, mylným, „doctrinam falsam“. Dogma o východě svatého Ducha i ze Syna zcela bezpečné mínil Jan VIII., když psal *M.*-i, arcibiskupovi, že o něm doslechl, jako by neučil, čemu se naučil kostel římský od samého knížete apoštolského a že hlásaje víru jinou, lid svůj uvádí v blud, „in errorem mittas“. Tedy učení s naukou římskou nesouhlasící, že svatý Duch vychází jenom z Otce, zavrhuje papež i zde jakožto mylné, „error“ a „doctrina falsa“. — *M.*-ovi veřejně na synodě předložena byla otázka, zdali předně symbol pravé víry, jako jej drží svatý kostel římský, věří (si.. credereť) a potom teprve, zdali jej v tom znění, jak jeho užíval římský kostel, totiž bez Filioque, při mši svaté pěje, „si... caneret“. Se vším klidem na obojí otázku odpověděl kladně, vyznav, že věří dle nauky svatých evangelií a apoštolův, jak učí svatý kostel římský a pěje, jakož jest od otcův podáno: ille autem professus est, se iuxta evangelicam et apostolicam doctrinam, sicuti sancta Romana ecclesia docet et a patribus traditum est, tenere et psallere. (Friedrich, l. c. 19. sequ. Caspar, l. c. 223.) — Tím odstraněna byla hlavní obžaloba, papež *M.*-e uznal docela pravověrným v učení, že i co do zpívání symbola souhlasí s kostelem římským, „nos autem illum in omnibus ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus orthodoxum et proficuum esse reperientes vobis iterum ad regendam commissam sibi ecclesiam Dei remisimus“. — Nač vztahuje se rčení bully „in omnibus ecclesiasticis . utilitatibus . proficuum? Papež sám nás uvádí k smyslu pravému. Hlavní obžaloba arcibiskupa *M.*-e připojena byla jiná a sice vytýkána jemu neposlušnost. *M.* totiž, ačkoli bylo jemu zapověděno r. 873 papežem, nepřestal sloužiti slovansky, spoléhaje na výsadu svého arcibiskupství, které, jako bylo jeho svatou povinností, hájil písemnou svoji remonstrací, poslanou po Pavlu legátu r. 873. A protože až do r. 879 neobdržel nového zákazu, definitivního zrušení svojí výsady, mohl s bezpečným svědomím dále sloužiti slovansky. Neupustil od svojí výsady, maje na mysli pouze vzrůst náboženství katolického mezi Slovany. Sám přítomný zde tehda kněz Viching mohl dosvědčiti, že lid slovanský lpí na bohoslužbě ve svém jazyce, která neobyčejným jej kouzlem vábila. Kdyby byla jeho výsada zrušena, lid by se odvrátil od něho, a nebylo by naděje na brzké získání ostatních národův slovanských Kristu. Konečně mohl uvésti ještě jeden důvod: nebudou-li Slované co nejdříve uvedeni do lůna církve římské (při čemž velmi pomáhala slovanská liturgie), za nedlouho missionáři bulharští, nakažení již dogmatem Fotiovým, je získají pro Carihrad. — Výtky druhé nevyvrací papež zpříma, neboť by jemu bylo šíře vykládati, že a proč r. 873 zapovídal *M.*-ovi sloužiti slovansky, bylo by jemu také udávati příčiny, proč nyní změnil svoje smýšlení. Nechtěje tedy vzpomínati, že zakázav slovanskou liturgii, jednal vlastně proti výsadě arcibiskupství *M.*-ova, schvaluje dosavadní jednání jeho, uznávaje, že bylo na prospěch církve, „in omnibus ecclesiasticis ... utilitatibus proficuum esse reperientes.“ Nedosti na tom, Jan VIII. výsadu arcibiskupství *M.*-ova, a trvám, také jeho legátství výslovně potvrdil, stanovivnadto, aby s pomocí boží zůstala v platnosti na časy budoucí.*) — Nemělo býti na odpor této výsadě ani vysvěcení kněze Vichinga na

*) Není sice v listině Industriae tuae potvrzen jeho úřad legátský, řečeno tam pouze: „et quia nostrae apostolicae auctoritatis praecepto eius archiepiscopatus et ei privilegium confirmavimus. Místo et ei čte sice Friedrich pouze ei, ale Caspar má str. 223. ovšem jenom v poznámce jako dřívější vydavatelé et ei, a proto mohu s plnou důvěrou při tomto čtení zůstati. Již r. 1897 ve stati o Listě Hadrianově jsem soudil, že zde vynecháno substantivum, a sice v genitivě doplňkem k předmětu věty privilegium, jež znamenalo jakési accessorium arcibiskupstva *M.*-ova, vlastně něco, co bylo jím podmíněno, co bez něho se ani mysliti nedalo. Taková byla hodnost legáta, kterou měl *M.* už od Hadriana II.; vypadlo tedy po „archiepiscopatus et“ asi „legationis nostrae“ nebo „vicariatus nostri“.

biskupství nitranské. Byť se až posavad choval docela bezúhonně a prozrazoval na sobě vlastnosti, které jej doporučovaly k vysokému úřadu církevnímu. Byl sice obřadu latinského, ale nikterak se dosavad nejevil protivníkem arcibiskupovým ani zřejmým odpůrcem bohoslužby slovanské. Papež se nadál, že i pro příště zůstane přátelský jeho poměr k *M*-ovi, a proto vysvětiv jej na biskupa pro Nitru, nařídil jemu pouze, aby ve všem (in omnibus) jakož to nařizují zákony církevní, poslušen byl svého arcibiskupa. — Papež se také staral, aby ještě více rozmnožen byl počet hierarchův na Moravě. Proto nařídil Svatoplukovi, aby svým časem poslal do Říma rovněž v souhlase s *M*-em ještě jednoho užitečného kněze nebo jahna, který by přijal svěcení biskupské pro jiné místo, tak aby týž arcibiskup s těmito dvěma suffragány, aniž by se byl doprošoval assistence biskupův bavorských, biskupy světiti mohl pro jiná místa, kde by důstojně žíti mohli. Předpokládal, že biskupové budou působiti ve svornosti a že nebude mezi nimi rozbrojův ani pro slovanskou liturgii. — Ale mohla by mnohému knězi nebo kleriku zavdati příčinu k brojení proti arcibiskupovi. Proto výslovně poroučí Jan VIII., aby všichni klerici a sice nejenom Slované, nýbrž kterékoliv národnosti v celém území Svatoplukově, „qui intra provinciae tuae fines consistunt", podřízeni byli a poslušni řečeného arcibiskupa a ani ničeho nepodnikali bez jeho vědomí. Kdož by se pak osmělili vzpourou nebo neposlušností způsobiti pohoršení nebo rozkol, měli, nenapraví-li se po dvojím napomenutí, jako rozsévači koukole mocí apoštolskou odstraněni býti nejenom od svých kostelův, nýbrž z celé državy Svatoplukovy dle výslovného znění kapitul, jež byl papež jemu poslal po *M*-ovi. — Dalo se však také mysliti, že se věci nevyvinou tak klidně, jak předpokládáno bylo. Pro případ, že by tajní tehda ještě nepřátelé slovanské bohoslužby povstali proti ní k urputnému boji, zařídil papež Jan VIII. s *M*-em všecko, aby, pokud bylo na nich, vzácný odkaz Konstantinova ducha zachován byl a zabezpečen lidu slovanskému na věčné časy. *M.* získal si celou důvěru Jana VIII., že slovanskou liturgii zpříma nařídil pro všecky země téhož jazyka. Učinil tak zvláště proto, jelikož předvídal, že se budou dovolávati i jeho zákazu z r. 873. — Památná slova Jana VIII. znějí takto: Konečně písmo slovanské, jež vymyslil Konstantin druhdy filosof, aby jím vzdávány byly povinné chvály Bohu, právem schvalujeme a poroučíme, aby týmž jazykem hlásány byly Krista Pána našeho veřejné chvály a skutky, „in eadem lingua Christi Domini nostri praeconia et opera enarrentur, iubemus". Nemoha zde vykládati toto souvětí obšírněji, odkazuji na latinskou stať, uveřejněnou v dubnovém sešitě roč. 1914 časopisu „Roma e l' Oriente" (tom. VII. pag. 209-216). Obšírněji v Hlídce brněnské r. 1918 „Jan VIII. bullou Industriae tuae nařídil slovanskou bohoslužbu", a ve spise „Die Slavenapostel z r. 1918 str. 106—124. Než přece alespoň několika slovy je vyložiti dlužno. — Papež schvaluje slovanské písmo Konstantinem filosofem vymyšlené, „litteras Sclaviniscas". Výraz tento zde však znamená i slovanské knihy, ba i slovanskou liturgii, neboť účel její udán větou: „quibus Deo laudes debite resonent". Jaký význam podložiti třeba slovu praeconia? Již u Cicerona praeconium znamená veřejnou chválu, zde určitě v plurále veřejné chvalozpěvy Krista Boha našeho, především církevní psalmodii. Sám papež Jan VIII. toto níže dosvědčuje, kdež di, že není na odpor pravé víře ani disciplině, (doctrinae), zpívati všecky církevní hodinky tímž slovanským jazykem, „in eadem lingua alia horarum officia omnia psallere". — Co rozuměti třeba výrazem „Christi Domini nostri opera?" Nic jiného, nežli Kristovo dílo vykupitelské, jehož se lidé přiúčastňují jednak obětí mše svaté, jednak svatými svátostmi, kterými věřící dosahují podílu na ovoci smrti Kristovy. Papež sám to vykládá v následující hned obraně svého jednání, neboť podotýká, že nečelí proti pravé víře ani disciplině mše svaté zpívati tímž jazykem slovanským nebo evangelium a lekce v dobrém překladě přednášeti, „missas in eadem Sclavinica lingua canere sive sacrum evangelium vel lectiones divinas . bene translatas . . psallere." — Ve veřejných chvalozpěvích božích, v církevních hodinkách, dále v udílení svatých svátostí a zvláště v oběti novozákonní, ve které vrcholí bohoslužba křesťanská, záleží pak liturgie katolická. Všecky tyto úkony, tedy veškerou bohoslužbu katolickou poroučí (iubemus) vybývati jazykem slovanským, tedy nařizuje zákonem slovanskou bohoslužbu pro Slovany vůbec. Zvláště pak měl míti platnost tento zákon v celé říši Svatoplukově. — Jan VIII. uvádí dále na důkaz, že svaté písmo nezapovídá liturgie jazykem národním, vybraná místa z něho, dokládaje, že týž Bůh, který stvořil jazyk hebrejský, řecký a latinský, původem jest i všech ostatních jazykův. — V listině následuje rozkaz, aby se ve všech kostelích državy Svatoplukovy evangelium (s lekcí) zpívalo pro větší počestnost napřed latinsky a potom pro lid latině nerozumějící slovansky. Obyčejně se rozumí na tomto místě kostely pouze slovanské. Než papež tu mluví zcela jasně o všech kostelích území Svatoplukova: „in omnibus ecclesiis terrae vestrae". I latinským kněžím uloženo za povinnost, slovansky zpívati evangelium s lekcí, znalí slovanštiny činívali tak bez toho, převádějíce části písma sv. ex tempore; zde to nařízeno kněžím všem, tedy také naučiti se slovanskému písmu a opatřiti si slovanský převod perikop nedělních a svátečních. — Protože pak Svatopluk a někteří jeho dvořané, zvykli jsouce na latinskou mši, přáli si ji míti i na dále, učinil pro ně papež výjimku ze všeobecného pro Slovany zákona, udělivjim výsadu, by jim sloužena byla latinsky. „Et si tibi et iudicibus tuis placet, missas Latina lingua magis audire, praecipimus, ut Latine missarum tibi sollemnia celebrentur." — Na jednu okolnost, které si také ještě nikdo nevšiml, třeba ještě upozorniti. Jan VIII. nařídil v zemích slovanských veškeru bohoslužbu konati jazykem slovanským, tedy nejenom mši svatou, nýbrž výslovně i církevní hodinky a svátosti se všemi obřady. Na konec listiny, jak dotčeno, Svatoplukovi a jeho velmožům zcela jasně povolil, slyšeti pouze mši svatou latinsky sloužení. Z toho soudím vším právem, že také na dvoře Svatoplukově a kdekoli jinde sloužena byla latinsky, církevní hodinky a všecky obřady měly z vůle Jana VIII. býti konány slovansky. Částečnou tuto změnu liturgického jazyka v zemích Svatoplukových však nebylo lze zavésti najednou; latinští kněží byli tím zavázáni, osvojiti si důkladně jazyk lidu, naučiti se slovanskému písmu, zaopatřiti si potřebné k tomu knihy atd. K tomu bylo třeba delší doby, která jim též od papeže jistě beze všeho byla poskytnuta. Tak se postaral Jan VIII., pokud na něm bylo, o jednotnost liturgického jazyka na Moravě. — Jestli tomu tak jest, pak ona zmíněná již „capitula" poslaná Svatoplukovi, obsahovala mezi

jiným i způsob, jakým měla zatím na Moravě zavedena býti částečná alespoň jednota liturgického jazyka. Ustanovena byla i lhůta, ve které vše bylo uvésti ve skutek. Capitulum, jak potrestati duchovní vzpurné a neposlušné, asi uzaviralo řadu nařízení papežových v novém tomto církevním zákonníku moravském. — Tak mluví bulla Industriae tuae, kterou papež odevzdal Svatoplukovu poselstvu, když je vypravoval zpět na Moravu i s *M*-em arcibiskupem a s novým jeho suffragánem Vichingem. Pravost listiny a původnost její dokázána ve stati „Bulla Industriae tuae listinou nepodvrženou" v Časopise matice moravské 35. (1911). S jiné stránky dosvědčil to Dr. Erich Caspar, učiniv velmi pravděpodobným, že vatikánský regest Jana VIII. není než prostým opisem originálu ztraceného. — Příliš velikolepé a dalekosáhlé byly úmysly, jaké měl Jan VIII. s národy slovanskými, aby nevzbouřily veškerou krev v Němcích, zejména pak v nitranském biskupovi Vichingovi. Spoléhaje na přízeň, jaké požíval u knížete Svatopluka a moha očekávati, že v nedouhé době stařičký Jan VIII. opustí jeviště toho světa a že se zatím poměry v Římě zcela změní, neostýchal se již tam učiniti všecky kroky, by znemožnil provedení jeho plánův. Opatřiv si za peníze opis papežovy bully, podvrhl jinou, kterou by se vykázal Svatoplukovi a všemu lidu moravskému. — Jak přijal *M*-e kníže Svatopluk? Snad očekával, že se vůbec nevrátí z Říma, nebo že jemu po návratě budou přistřižena křídla. A ejhle! vrátil se vítězem na celé čáře. Svatopluk neměl v lásce slovanské liturgie, a — papež ji zrovna nařídil pro všecky národy slovanské. Ustanovil si e biskupem nitranským Vichinga, který ke knížeti byl shovívavější, než i bylo třeba, ale přísně jemu poručil, aby poslušen byl svého arcibiskupa, a kněžím a klerikům zapověděl nadobro, podnikati něco bez jeho vůle a vědomí. — Tu jemu přispěl biskup Viching svojí podvrženou listinou, dovolávaje se tajných rozkazův a instrukcí papežových, ba i přísahy, kterou prý bylo jemu vykonati. — Jaký byl obsah této bully podvržené? Nepochybně nebyl žádný jiný, nežli onen, kterým se r. 885 prokazoval Štěpánovi VI., jehož ohlas máme v bulle tohoto papeže Quia te zelo fidei. *M.* sice byl uznán pravověrným, a e přidržován byl k tomu, přizpůsobiti se Němcům úplně v nauce o svatém Duše. Slovanská liturgie jemu zapověděna pod trestem exkommunikace s podotčením, že se byl zapřisáhl na hrobě svatého Petra, nesloužiti více slovansky, za to dovoleno kněžím jazyka slovanského dostatečně znalým vykládati evangelium neb epištolu tímž jazykem. Biskup Viching pochválen pro svoji pravověrnost a oddanost k svaté stolici a čehož nebylo dotud v dějinách, snad určen k tomu, aby bděl nad zevrubným provedením toho, což bylo nařízeno. Svatopluk s rozhodnutím papežovým, jež bylo jemu odevzdáno, a s kapitulemi nejsa valně uspokojen, nejednal s *M*-em přátelsky. Přiklonil se úplně k Vichingovi, uvěřiv jeho falsifikátu. Viching zapomenuv na svoji povinnost, jitřil, bouřil, šířil klamné pověsti, které sem tam i mezi lidem nalézaly víru. Ve svojí dioecesi nedovoloval sloužiti slovansky, ba slovanských kněží ani nepřipouštěl k funkcím *M.* bránil je, a jak nařídil Jan VIII., odstraniti chtěl od kostelův a ze země vzdorovité a neposlušné, leč — scházela jemu moc exekutivná, které jemu neposkytl kníže Svatopluk. — V arcidioecesi moravské nastal hrozný zmatek, jehož *M.* trpěti nesměl, aby nevyhynul všeliký řád. *M.* se rmoutil nadmíru v duši své, byloť se jemu obávati, že velikolepá myšlenka jeho zvěčnělého bratra *C*-a, všecky slovanské národy slovanskou liturgií v brzku získati Kristu ve spojení s Římem, nebude uvedena ve skutek a že jeho vlastní v té věci úsilí namnoze se mine s úspěchem. Vždyť *M.* byl již sklíčen chorobami svého věku, a příznivec jeho na stolci apoštolském veliký Jan VIII. také již byl stařičký. Nebylo také naděje, že by zanedlouho nastala změna na moravském trůně knížecím. Nedivno tedy, že se *M.* obíral myšlénkou, vrátiti se do Říma, aby zde složil v pokoji kosti svoje. O jeho sklíčenosti ale i odhodlanosti svědčí i ta okolnost, že věrojatno v listě svém papeži Janovi VIII. poslaném koncem r. 880 nedával si titulu arcibiskupa moravského, nýbrž nazval se pouze „archiepiscopus pro fide", arcibiskupem missionářem, jakož čteme i v odpovědi papežově. — Nenalézaje nikde zastání ani potěchy a nesměje s druhé strany připustiti, že by papež Jan VIII. sám, neupřímně s ním jednaje, obojetnou s ním byl zahrál hru, obrátil se k němu listem, kdež obšírně vylíčil krušné svoje postavení a příkoří, jež způsobil jemu biskup Viching. Nesmlčel jemu, jakých práv se dovolával, ani co předstíral jeho suffragán, prose o vysvětlení a pomoc ve svých těžkostech. Papež nemeškaje dlouho, po spolehlivém poslu dal jemu odpověď, která opravdu dýše otcovskou k *M*-ovi láskou. Datum její jest 23. března 881. — Jan VIII. schvaluje pastýřskou horlivost *M*-ovu o získání duší Bohu, projevuje svoji radost z toho a nekonečný vzdává dík a chválu Bohu neustále, že se statně přidržuje pravé víry. Dověděv se pak z jeho listu o všelikých případech a událostech, vyslovuje mu upřímnou soustrast. Vzpomíná, kterak jej za jeho pobytu v Římě vybízel, aby hlásal vždy nauku kostela římského podle podání otcův a předložil jemu ku podpisu věrovyznání a obšírnější výklad víry pravé, které měl učiti. O všem tom zpravil knížete Svatopluka listem, který jemu také skutečně byl dodán. Ubezpečuje *M*-e, že Svatoplukovi neposlal jiného listu, aniž nařizoval cobiskupovi Vichingovi veřejně nebo tajně, ba o té věci ani slovíčka nepromluvil s ním Tím méně lze připustiti, že by přísahou byl zavázal Vichinga, aby nepřátelsky vystupoval proti svému metropolitovi. — Ostatně, dokládá papež na konec, „nechtěj se rmoutiti pro jiné pokoušky, které jsi přetrpěl, ba spíše je pokládej podle apoštola za všechnu radost, neboť jestliže Bůh jest s tebou, nikdo nezmůže nic proti tobě. Přece však, když vedením božím se navrátíš, cožkoli se ti nenáležitého stalo, cožkoliv řečený biskup spáchal proti své službě proti tobě, obojí výslech před námi provedený s pomocí boží přivedeme k zákonitému konci a jeho tvrdošíjnost nepomineme zkrušiti výrokem svého soudu." (Friedrich, Codex dipl. regni Bohemiae I. 21 seq., Caspar M. G. hist. l. c. 244.) — Listem svým těšil papež *M*-e a povzbuzoval, aby upokojen jsa důvěrou v Boha, přese všecky strasti a nepříjemnosti způsobené jemu zejména od Vichinga, neustal dále pracovati s radostí na spáse duší jemu svěřených. Že byl Viching Janem VIII. volán do Říma k zodpovědnosti, nelze opravdu tvrditi, protože v listě kladena podmínka „si reversus fueris". *M.* také vytrval až do konce v apoštolské práci svojí. Neopustil svého okresu. Nechtěl, nemohl opustiti stádce svého, aby zpupný Viching již nyní neprovedl svého úmyslu, vypuditi slovanské kněžstvo z Moravy. Kdyby bylo jemu bývalo možno, zajisté rád by byl podnikl obtížnou na jeho věk cestu do Říma, aby zjevně zvítězila spravedlnost, jež byla beze vší pochybnosti na straně jeho. — Viching, neposlouchaje *M*-e ani papeže — spoléhal s jedné strany na přízeň Svatoplukovu, s druhé strany pak důvěřoval, že se jemu dostane zastání od krále Arnolfa, — vládl ve svoji dioecesi podle vlastní vůle. Vyklubal se z něho nejzavilejší odpůrce *M*-ův a slovanské bohoslužby. *M.* napo-

minal, varoval, hrozil, a když vše minulo se s úspěchem, prohlásil trest vyobcování z církve na Vichinga, který i se svými podařenými pomocníky svoje funkce biskupské a kněžské vykonávaje bez ostychu dále, zvyšoval denně svou vinu. — Kníže Svatopluk nikdy příliš nepřál *M*-ovi, ale nemohl odepříti jeho opravdu apoštolskému působení svojí úcty a vážnosti. Nepodporoval jej v jeho boji se vzpurným duchovenstvem německým, zůstalť zaměstnán jsa válkami s Arnolfem, ochráncem Vichingovým. Jan VIII. nemohl pomoci *M*-ovi pro vpády Saracenův a pro niternou rozervanost Italie. Potom brzo zemřel. Svatopluk se k svému arcibiskupovi choval netečně, maje dosti jiných starostí. Odtud až do své smrti působil *M.* dle možnosti zvláště na Moravě a v Čechách pro čest a slávu boží. — *M.*, pravil jsem, neopustil již Moravy a vůbec svého okresu metropolitního. Staroslovanská legenda v hlavě 13. sice vypravuje, že na konec svého života, pozván jsa císařem Basiliem, podnikl cestu do Cařihradu, kdež byl přijat se vší ctí a s velikou radostí. Načež prý císař učení jeho pochváliv, zadržel z učenníkův jeho kněze s jahnem. Všecku vůli jeho vykonal na kolik chtěl, i neoslyšev v ničem, oblíbiv a obdařiv velmi, provodil jej opět do jeho stolice. „Taktéž", dodává jaksi nesměle, „i patriarcha". — Tomu, co se zde vykládá, nelze opravdu nijak uvěřiti, protože je v těch slovech obsaženo mnoho nepravdy. Se strany císaře Basilia se nestalo nic z toho, co si mohl přáti *M.*, pokud jej známe podle celého jeho života. S patriarchou pak tehda již zase od papeže Jana VIII. vyobcovaným z církve nesměl *M.* vyhledávati styků. Nad to by nitranský biskup Viching byl zajisté použil jeho v dioecesi nepřítomnosti k vypuzení jeho učenníkův. Nebyl by čekal na jeho smrt. Potom, abych jenom něco podotkl, *M*-ovi záleželo také poněkud na jeho pověsti. Aby dokázal svoji úplnou pravověrnost, že u víře souhlasí s kostelem římským, r. 879 bylo jemu jíti před soud papežův. Zde byl očištěn od všelikého podezření, víra jeho byla uznána souhlasnou s Římem. Kdyby, posito non concesso, byl se vydal na obtížnou cestu do Cařihradu, byl by se zase uvrhl v těžké podezření co do víry, byl by obcováním s exkommunikovaným již zase Fotiem dle kanonu apoštolského 11. 12. propadl i sám témuž trestu. Viching pak nebyl by po jeho smrti zamlčel těchto okolností, aby *M*-e připravil u Štěpána VI. o všelikou vážnost. — Nemá větší ceny ani zpráva hlavy 16 o setkání se arcibiskupa *M*-e s uherským „králem". Pisec legendy snaží se tím ukázati, že získal si přízně bez nesnází u mocných toho světa světských i duchovních. — Rovněž nelze bráti do slova zprávu hlavy 16., že se *M.* vzdáliv hluku toho světa, vrhl na překládání celého písma svatého, až na knihy makkabejské. Práci prý provedl v šesti měsících. Za jedno jest nemožno nyní, kdy tolik jest pomůcek, za tak krátkou dobu přeložiti celé písmo svaté, tím méně bylo možno tehdy v počátcích literatury slovanské, kdy bylo třeba tvořiti namnoze církevní terminologii slovanskou. Potom charvatští hlaholité, jak dovozuje Dr. Josef Vajs, neužívali překladu celého písma sv., nýbrž převodu paramejníka s parafrasemi, jež se střídají s apokryfickými episodami. — Z řečtiny přeložen byl i žaltář hlaholitův, rovněž i jiné knihy písma sv. Nesrovnává se s pravdou, co tvrdí někteří učenci, že by překladatel byl před očima měl také latinskou vulgátu. Teprve v textech starocharvatských, jež byly pořizovány pod dojmem koncesse Innocencia IV papeže, nalézáme opravy podle vulgáty namnoze vedle překladu z textu řeckého. Ani v prvotisku missálu hlaholského z r. 1483 není řecký původ převodu písma svatého úplně vyhlazen. — Vidouce, že *M.* schází, slábne, učenníci starostlivi jsouce o trvání jeho díla, tázali se ho: „Koho uznáváš, otče a učiteli ctihodný, mezi učenníky svými, aby v tvém učení tvým nástupcem byl?" Ukázal jim jednoho z důvěrných učenníkův svojich, nazvaného Gorazd, řka: „Ten jest vaší země svobodný muž, dobře znalý v latinských knihách, pravověrný. To budiž vůle boží i vám milo, jako i mně." Tak píše pannonská legenda v hlavě 17. — V tato slova promluvil *M.* Tázán jsa od svých učenníkův, koho by uznával za nejvhodnějšího, aby nastoupil na jeho místo, poukázal na Gorazda, který mezi jiným tím předčil ostatním učenníkům, že se dobře vyznal v latinských knihách. Jmenovav pak Gorazda nejzpůsobilejším pro arcibiskupský stolec moravský, nikterak se neprovinil proti zákonům církevním; zůstaloť zajisté volno jeho duchovenstvu, voliti si, koho by se jim nejlépe zdálo. — Nastala květná neděle r. 885. Lid věřící shromáždil se ve stoličném chrámě. Přišel i stařičký *M.* metropolita, rozžehnat se se svými ovečkami. Sláb jsa již, promluvil k nim: Střezte mne děti do třetího dne. Třetího dne pak na úsvitě řekl: V ruce tvé Pane poroučím ducha svého (Žalm 30, 6) a sesnul v rukou svých kněží 6. dne měsíce dubna, třetí indikce r. 6393 od stvoření celého světa dle výpočtu řeckého, 885 od narození Krista Pána. — Hned po *M*-ově smrti jeho učenníci znajíce stkvělé, obětavé působení ve prospěch slovanského lidu, jeho bohabojný, sebezapíravý život, jeho zářivé ctnosti, začali jej ctíti jako světce zatím soukromně a nepochybně bylo by se jemu dostalo brzo i na Moravě veřejné úcty, kdyby se nebylo podařilo Vichingovi a jeho pomocníkům za nedlouho podvrátiti slovanskou církev na Moravě. Než v Bulharech, které si zvolili někteří věrní jeho učenníci, zvyklí prve na obřad řecký, za druhou vlast kdež také zavedli slovanskou bohoslužbu podle obřadu řeckého, záhy vznikla veřejná úcta obou svatých Soluňanův. Z celého původního řeckého officia došel nás ovšem jediný pouze tropar, kdež pějíce: „pojďte památky milovníci, věrou se setkáme a zaplesáme s ním ve svátek úmrtí jeho přeslavného" hlasitě si připomínali víru katolickou, jaké se držel a kterou neochvějně hlásal za svého života veliký apoštol slovanský *M.* Za nedlouho ujali se úcty obou slovanských věrozvěstův stoupenci Fotiovi a vytiskli původní službu (officium) jejich, nahradivše ji jinou, sestavenou v jejich smyslu podle pannonských legend. Na Moravě pak byl nicméně Methoděj kanonizován pravděpodobně počátkem desátého století. (Die Slavenapostel str. 469.) — Nečekaje ani pohřbu svého metropolity, vydal se vzpurný Viching na cestu do Říma. Předešel Gorazda za tím účelem, aby překazil potvrzení jeho a tím vykopal slovanské bohoslužbě na Moravě hrob. Zamýšlel také zrádný ošemetník představiti se papeži jako nevinný beránek, jemuž zvěčnělý metropolita nad míru ukřivdil, vyobcovav jej z církve. — Na stolci svatého Petra seděl od nedávné smrti Hadriana III. (884 až 885) Štěpán VI. (885—891), příbuzný a vychovanec Zachariáše bibliothekáře. Za Hadriana II. posvěcen byv na podjahenství, za Marina (882—885) stal se jahnem a knězem titulu Quatuor coronatorum. Řím trpěl tehda mnoho nedostatkem potravin. Kobylky poškodily úrodu, ostatní zavinilo sucho. Kněžstvo i lid zvolili Štěpána na uprázdněný stolec Petrův, doufajíce od něho pomoci. Přišli pro něj do otcovského domu, kdež vylomivše dvéře, vedli jej zdráhajícího se napřed do jeho titulního chrámu a pak za hojného již děště do Lateránu. Příští neděli přijal ve Vatikáně svěcení biskupské a byl nastolen. Obilnice byly prázdny, rovněž i pokladny.

Pomohl jměním otcovským. Za přední rádce si zvolil muže slynoucí upřímnou věrou, moudrostí, učeností a bezúhonnými mravy. Vyznamenával se svou dobročinností. Každého dne hostil sirotky u svého stolu. Podle životopisce vynikal Štěpán VI. přednostmi a ctnostmi, jež mají zdobiti každého kněze, ale v politice nedostihl ani Hadriana II., ani Jana VIII., neřku-li velikého Mikoláše I. Viching předložil papeži list, který byl podvrhl Janovi VIII. Podařilo se jemu dokonale oklamati náměstka Kristova tím snáze, protože původní regest Jana VIII. z archivu stolice apoštolské bez pochyby již byl odstraněn. O pravověrnosti *M*-ově neopovážil se pochybnosti přednášeti, neboť byla v Římě více než dostatečně známa ze synody, vždyť ji byl tam slavnostně uznal Jan VIII., poslav jej na Moravu nazpět. Za to obžaloval jeho učenníky, že nemají dosti správných názorův dogmatických o východě svatého Ducha. Také nezatajil, že *M.* nejenom neustal sám sloužiti slovansky, ale i šířiti slovanskou bohoslužbu, ačkoliv se (jak dosvědčovala listina jeho rukou podvržená) zapřisáhl na hrob svatého Petra, že toho nebude činiti více. Nad to nade vše vylíčil, jaké „nespravedlnosti" se dopustil na něm *M.*, vyobcovav jej z církve, protože prý neustal vyznávati s katolickou církví, že svatý Duch vychází od Otce i od Syna. — K uspořádání poměrův na Moravě poslal Štěpán papež jakožto vyslance svoje biskupa Dominika a kněze Jana a Štěpána. Nemaje ani zdání, že již Hadrian II. r. 869 povolil o své ujmě v privilegii arcibiskupství *M*-ova slovanskou liturgii a že ji r. 880 Jan VIII. co nejslavněji potvrdil a slovanskou liturgii výslovně nařídil pro země všech slovanských národův, Štěpán VI., dav si namluviti od úlisného Vichinga, že *M.* roku 880 zapřisáhl se na hrob svatého Petra, že se neopováží více sloužiti slovansky a zhroziv se domnělé jeho křivé přísahy, zapověděl slovansky sloužiti pod trestem vyloučení z církve a dovolil pouze výklad evangelia a epištoly ku vzdělání prostého lidu knězím, pokud byli tolik znalí jazyka lidového. — Slyše o pověrčivosti *M*-ově a svárlivosti, opovrhuje jeho pověrou, jestli se o něm pravdy dověděl v té věci; si ita est, ut audivimus, píše v listě knížeti Svatoplukovi poslaném. — V obojí listině, v bulle Quia te zelo fidei i v instrukci dané legátům dovolává se nejvyšší autority věroučné kostela římského na základě slov Páně Mat. 16, 18. Luk. 22, 31. Táže se mezi jiným: „Kdož prosím, není-li nemoudrý, by se opovážil tolik se ponořiti v propast rouhání, aby hanil víru Petrovu, jemuž svěřilo božství, což nebylo povědomo přirozenosti lidské?" Načež po několika větách praví papež asi toto: „Odstup to, aby si kdo představoval východ Ducha na Syna a ze Syna k posvěcování tvorstva jako po nějakém žebříku" (quasi quibusdam gradibus). Podobný výraz nalezl jsem v knihách karolinských: „nec est prorsus aliquis in Trinitate gradus", které se jim dotýkají učení Tarasiova o východě Ducha z Otce skrze Syna. Jako zde, tak shledávám i jinde v obou listinách Štěpánových prvky německé. — V obojí listině velikou váhu klade papež na dogmatickou autoritu kostela římského, nikterak proto, jako by ji upírali neb o ní pochybovali učenníci *M*-ovi, nýbrž z té jediné příčiny, protože ve svém kommonitoriu po prvé, aby poněkud alespoň čelil dogmatu Fotiovu, šířenému v Řecku jím i jeho žáky, moravskému duchovenstvu skrze legaty hlásati velel: Není více nedovoleno vsouvati do symbola Filioque, což zcela jasně vyplývá z předpokládané námitky Methodějovcův: Si dixerint: Prohibitum est a sanctis patribus symbolo addere aliquid vel minuere . Hlásáno to bylo Moravanům, ale týkalo se celého světa katolického. — Z uvedeného výroku papežova nelze správně vyvoditi více, nežli že Methodějovci jako před tím jejich mistr, ba i sám kostel římský nepovažovali za dovolenou inserci Filioque do symbola, jakkoli s celým světem křesťanským vyznávali všichni východ svatého Ducha z Otce i ze Syna nebo z Otce skrze Syna. Fotius pak a poměrně dosti skrovná tehda částka Řekův zdvihli znova nauku Theodoreta, biskupa Kyrského o východě svatého Ducha z jediného Otce, kteroužto a limine zavrhl obecný sněm cařihradský r. 553, výslovně schváliv veškeré učení Cyrilla Alexandrijského, tedy i učení o východě svatého Ducha z Otce i ze Syna nebo z Otce skrze Syna. (Mansi 9. 385.) — Zařízení se strany papežovy bylo pouze administrativní, protože celé křesťanstvo, Latini i Řeci, ba i haeretičtí Syrové, Ormuni a Kopti, souhlasili v této víře. Štěpán VI. tím nenejasně nás poučuje také, že Methodějovci jedno byli u víře s kostelem římským, pouze v podružných věcech uchylujíce se poněkud od způsobu učení na západě obyčejného. — Konečně papež nástupci, jehož byl *M.* jmenoval, Gorazdovi zapověděl sloužiti; suspendovaným zůstal, pokud by sám osobou se dostaviv do Říma, živým hlasem neobjasnil svoji záležitost, a nařídil, aby klerici vzpurní a neposlušní, kteří by neustali od svárův a tropili pohoršení, po dvakráte byvše napomenuti, pokud by se nenapravili, z církve byli vyloučeni a jakožto rozsévači koukole a ovce prašivé vyvedeni za hranice zemské. Připomínám, že výrok o Gorazdovi nebyl neodvolatelný, připouštěje výslovně nápravu (cap 14. Friedrich, Codex, diplom. regni Bohemiae I. 28). — Co se dělo na Moravě dále, o tom máme dvojí zprávu, bohužel nedosti hodnověrnou. Bulharská legenda tendenčně vypisuje učenníky *M*-ovy jakožto urputné obránce dogmatu Fotiova, kteří hádku měli s Franky, tvrdícími, že z Otce Syn byl zplozen a ze Syna (jediného) prý vychází Duch svatý. Kníže Svatopluk nic hádce jejich nerozuměje, rozhodl, že pravdu má, kdo dříve bude přísahati, že dobře a pravě věří. Frankové nevyčkavše ani konce řeči jeho přísahali a tím moci nabyli nad svými protivníky. Svatopluk prý rozhodl dále: „Kdo by postižen byl, že nevěří podle výkladu Frankův, odevzdán jim bude, aby s ním naložili podle libosti". Načež Frankové s učenníky *M*-ovými prováděli zvůli svou. Některé zajisté mučili nelidsky, jiných obydlí drancovali, kteří z kněží a jahnův byli mladší, Židům prodali. Kteří pak zastávali úřad učitelův, jako Gorazd, do vězení uvrhli v těžkých okovech. Po třikráte zemětřesení zbavilo je pout, ale nicméně neustali je pronásledovati. Obdrževše pak povolení od knížete, trýznili je nelidsky, nešetříce ani šedin ani slabosti. Po nelidském mrskání hladové odevzdali je surovým vojákům Němcům, kteří je svlékše, nahé dále vedli, trýzníce je nad to jinými ještě způsoby, až je daleko od města propustili. Zpráva tato, mimochodem řečeno, neshoduje se s pravdou, nebo převod písma svatého zachovaný nám v rukopisech bulharských dosvědčuje, že učenníci *M*-ovi do své nové vlasti přinesli překlad písma pořízený slovanskými prvoučiteli. — K tomuto vypravování dovolil jsem si připomenouti následující: R. 879 věděl Svatopluk, kam se jemu obrátiti jest v pochybnostech u víře a že jemu v takových otázkách nepřísluší rozhodovati. Nebylo mu tedy neznámo, že apoštolská stolice jediná jest kompetentní k tomu, aby rozhodla, zdali dovolena má býti vsuvka do symbola Filioque čili nic? Znaje svoji povinnost, také ji dostáti chtěl, neboť Viching neodebral se do Říma bez jeho sou-

hlasu, ba doprovázen jeho poselstvím. Vždyť běželo o spor mezi osobami duchovními, které podléhaly pouze a jediné soudu církevnímu. Křesťanským jsa knížetem, uznával za svou povinnost, řiditi se i v této věci zásadami platnými v křesťanských zemích. Papež uznal za vhodné zvláštními posly uspořádati zatím církevní poměry na Moravě, a tudíž bylo povinností Svatoplukovou, nepředbíhati rozhodnutí apoštolské stolice, po případě jejich legátův, nýbrž všelikou jurisdikci u věcech církevních ponechati jim beze všeliké výhrady. Svatopluk nemohl, nechtěl a nesměl rozhodovati o věcech duchovenských na Moravě; co vykládá bulharská legenda, jesti tendenční, vymyšlené za tím účelem, aby její pisec mohl připsati způsob rozhodnutí, jaký se jemu líbil, moravskému knížeti. (Konstantinus-Cyrillus und Methodius str. 228—245). — Co do legendy svatonaumovské pak jest dle kritických vývodův (na uv. m. str. 424—436) pravděpodobno, že Fotiovci v Bulharech a v Makedonii o svých dogmatických bojích s pravověrnými Methodějovci vůbec nechtěli podávati žádných zpráv, aby mohli uhájiti i příště nárokův svojí církve na slovanské apoštoly. Dogmatický spor pravověrných s Fotiovci v Bulharech jest tím pravděpodobnější, protože o oněch z učenníkův *M*-ových, kteří se utekli do Charvat, se nikterak nedočítáme, že by byli měli byť i nejmenší půtky věroučné s tamním duchovenstvem. — Legáti přišli na Moravu jménem papežovým uspořádat církevních poměrův. Než zdali uvěřili učenníci *M*-ovi, že mužové došli s Vichingem skutečně jsou vyslanci apoštolské stolice, vidouce mezi nimi zapřisáhlé svoje nepřátele? Nepřestali sloužiti slovansky, odkazujíce na privilegium kostela moravského, a na zákon o slovanské bohoslužbě r. 880 Janem VIII. daný pro všecky Slovany na věčné časy. Legáti poukazovali na vymyšlenou Vichingem přísahu *M*-ovu, že nebude více sloužiti slovansky. Učenníci dobrou věrou dosvědčovali, že to jest pouhý Vichingův klam a mam. Legáti s důrazem žádali bezpodmínečnou poslušnost, odkazujíce na slovo papežovo. Methodějovci appellovali a papa male informato ad melius informandum, však nemohli předložiti originalův listin svědčících knížatům. Ostatně výsadu Hadriana II. rovněž i zákon Jana VIII. o slovanské bohoslužbě mohl zrušiti Štěpán VI. O tom není sporu nejmenšího. Leč směle dím, že nevalně posloužil kostelu římskému biskup Viching svými machinacemi proti slovanské bohoslužbě. — Konec koncův, Svatopluk jí nepřál, Vichingovi byla trnem v očích. Pěstitelé její byvše vyvedeni za hranice, jednak v Charvatech nalezli nové působiště, jednak v Bulharech. Za tuto pak cenu smířil se Svatopluk s Arnolfem, jako někdy Pilát s Heródem. — Leč vypuzením učenníkův *M*-ových nevzala za své slovanská liturgie na Moravě a v Čechách, nýbrž trvala zde dále alespoň na některých místech. Dokladem toho jsou zlomky kyjevské a pražské. Obojí jsou psány hlaholicí někde v našich zemích. Dalším dokladem jsou staroslovanské legendy o sv. Václavu a o sv. Ludmile. První z nich výslovně vykládá, že „dala jej (Václava) bába jeho (Ludmila) učiti knihám slověnským podle návodu popa a naučil se rozumu jejich dobře.“ Památka *M*-ova přešla z Bořivoje, jehož byl pokřestil, a z Ludmily na jejich vnuka Václava a zachovala se v kostele pražském. Nevyhynula ani na Moravě pamět slovanských apoštolův, uchovala se zejména v kostele olomuckém a v klášteře velehradském. Jan XIII. (965—972) svolil, aby v Praze zřízeno bylo biskupství, ale dodal: verum tamen non secundum ritum aut sectam Bulgariae gentis vel Ruziae aut Slavonicae linguae, sed magis sequens instituta et decreta apostolica unum potiorem totius ecclesiae ad placitum eligas in hoc opus clericum Latinis adprime litteris eruditum. (Prameny dějin českých II. 36). Bychomť připustili, že nepsal papež doslovně tak, jak udává Kosmas, přece nelze tvrditi, že by všecky zprávy tyto letopisec byl vymyslil. Dále máme klášter slovanských benediktinů na Sázavě, který asi r. 1032 založil sv. Prokop. Zajisté nebylo věci v Čechách ani tehdy neslýchanou, zavésti slovanskou bohoslužbu v klášteře. Konečně sám kníže Vratislav II. (1061 - 1092) roku 1079 požádal papeže Řehoře VII. o všeobecné zavedení slovanské liturgie v Čechách Ovšem obdržel odpověď odmítavou; papež jemu nařídil, aby se opřel takové smělosti všemi svými silami. — Z arcibiskupství *M*-ova někteří slovanští kněží s knihami již r. 870 dostali se asi do Charvat, z Pannonie vypuzeni byvše Adalvinem, arcibiskupem salcpurským. Ještě více později se rozmohla a rozšířila mezi Charváty slovanská bohoslužba, když, jak svědčí císař Konstantin Nachorodý (912—959) v hl. 41. svého spisu De administrando imperio (Migne 113. 325), z Moravy vypuzení kněží utekli se tam. Záhy slovanská bohoslužba dosáhla takové obliby, že byla nazývána charvatskou. Byla sice zapovídána synodami a papeži (925. 928. 1059 1062), ale houževnatost národa charvatského uměla si zachovati dědictví po slovanských apoštolech, až konečně roku 1248 na žádost senjského biskupa Filipa Innocentius IV. (1243—1254) schválil slovanskou bohoslužbu pro ony kraje, kde byla obvyklá, s jedinou podmínkou, aby hlaholské knihy na dobro souhlasily se svými latinskými originály. Týž papež na prosbu Fruktuosa biskupa krčského r. 1252 povolil i nadále sloužiti slovansky mnichům řehole benediktinske v Omišlji. Jelić, Fontes historici liturgiae glagolitoromanae. Veglae, 1905 saec. XIII. num. 3. 5. Týž papež 27 srpna 1247 přivolil Danielovi králi ruskému ve mši sv. užívati chleba kysaného a jiných obřadův, pokud by neprotivily se víře katolické. Raynaldus, Annales eccles. ad ann. 1 47 § 29. Dr. Aug. Potthast, Regesta pontificum Romanorum tom. I. num. 12669. (Jos. Dobrovský, Cyrill und Method, der Slaven Apostel. Ein historisch-kritischer Versuch. Prag 1823. Rusky od M. Pogodina. Moskva 1825. — Václav Štulc, Život svatých Cyrilla a Methodia, apoštolů slovanských. V Brně 1837. — Dr. Joseph Aug. Ginzel, Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method und der slavischen Liturgie. Leitmeritz 1857. — Dr. Franjo Rački, Viek i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda slovjenskih apoštolov. U Zagrebu 1859. — Petr Al. Lavrovskij, Kirill i Methodij kak pravoslavnyje propovědniky u zapadnych slavjan. Charkov, 1863. — Louis Léger, Cyrill et Méthode. Etude sur la conversion des Slaves au christianisme. Paris 1868. — Leonard Rettel, Cyryl i Metody. Streszczenie najnówszych poszukiwań. Paryż 1871. — Tadeusz Gromnicki, Święci Cyryl i Metody. W Krakowie 1880. — Domenico Bartolini, Memorie storico-critiche archeologiche dei santi Cirillo e Metodio e del loro apostolato fra le genti Slave. Roma 1881. — Dr. Nikodim Milaš, Kiril i Metodije i rimski pape. Zadar 1881. — Adolphe Baron d' Avril, St. Cyrille et St. Méthode Premiére lutte des Allemands contre les Slaves. Paris 1885. — Dr. Matěj Procházka, Život sv. Methoda, apoštola říše velkomoravské a Slovanů vůbec. V Brně 1885. — Ivan Malyševskij, Svjatyje Kirill i Methodij pervoučiteli slavjanskije. Kijev 1886. — František Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda. V Praze, 1902. — Dr. Karol Potkański, Konstantyn i Metodyusz. Kraków 1905. Alex. Brückner, Die Wahrheit über die Slavenapostel. Tübingen, 1913. — Hans von Schubert, Die sogenannten Sla-

venapostel Constantin und Methodius. Heidelberg 1916. — Z ostatní literatury: A. V. Gorskij, O sv. Kirillě i Methodiě. Moskovitjanin 1843 num. 6. — Pavel Josef Šafařík, Život sv. Konstantina. Život sv. Methodia. Památky dřevn. písemnictví jihoslovanův. V Praze. 1851. — Ernst Dümmler, Die pannonische Legende vom hl. Cyrillus. Denkschr. der k. Akad. der Wissenschaften. XIX. Band. Wien 1870. — Dr. J. A. Ginzel, Zur Geschichte der Slavenapostel. Cyrill und Method. (Kirchenhistor. Schriften. II. Band Wien 1872. Česky: Čas. kat. duch., roč. II. (1871). — Alexěj D. Voronov, Glavnějšije istočniki dlja istorii sv. Kirilla i Methodija. Kijev 1877. Fr. Miklošić i Fr. Rački, Novo nadjeni spomenici iz IX i XI vieka za pannonsko-moravsku, bugarsku i hrvatsku poviestnicu. Starine. Knj. XII. U Zagrebu 1880. — Jean Martynov, Saint Methode apôtre des Slaves et les lettres des souverains pontifes conservée au British Museum. Revue de quest. histor. Tom. XXVIII. Paris 1880. — La legende italique des ss. Cyrille et Méthode. Revue de quest. histor. tom. XXXVI. Paris 1884. — V. Jagić, Zur Entstehungsgeschichte der slav. Sprache. Denkschriften der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Hist.-phil. Classe. Band 97. Druhé knižné vydání: Enstehungsgeschichte der slav. Sprache. Berlin 1913. — Alexander Brückner, Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage. (Archiv für slav. Philologie. Bd. 28.) Fr. Snopek, Studie cyrillo-methodějské. (Hlídka 1904 1906. O sobě: V Brně: V Brně 1906.) — Týž: Konstantin-Cyrill a Methoděj, slovanští apoštolé. Olomouc 1908. Německé vydání rozšířené: Kroměříž 1911. — Týž: Apošťolové slovanšti Konstantin-Cyrill a Methoděj. Slovo odvety. V Praze 1913. — Týž, Kterak byly nalezeny ostatky sv. Klimenta? (Čas. katol. duchovenstva 59 1918.) Týž, Klemens von Rom und seine Reliquien. Kroměříž, 1918. —Týž, Die Slavenapostel. Kritische Studien. Kroměříž 1918. — Týž, O působnosti slovanských apoštolů v Čechách a o křestu Bořivojově. (Časop. katol. duch. 60 (1919).

OTISK Z III. SVAZKU BOHOVĚDNÉHO SLOVNÍKA.